

Dziesmu un deju svētku tradīcija un simbolisms Igaunijā, Latvijā un Lietuvā

Dziesmu un deju svētku tradīcija Igaunijā, Latvijā un Lietuvā ir šo valstu nacionālās kultūras mantojuma augstākā vērtība un spilgtākā tautas radošā gara izpausmes forma.

Dziesmu svētku tradīcija kā globāla kultūras parādība ir dzimusi un izplatījusies 19. gadsimtā vairākās Eiropas valstīs, tajā skaitā Baltijas reģionā, kā nacionāli noskaņota, patriotiska kustība. Pirmie Vispārējie dziesmu svētki Igaunijā notiek 1869. gadā, Latvijā 1873. gadā, Lietuvā 1824. gadā. Laika gaitā citās valstīs šāda tipa nacionālu svētku tradīcija ātri izzuda, un vienīgi Baltijas valstīs tā ir saglabājusies līdz mūsdienām. Šeit tā ir uzplaukusi, attīstot pašai savas raksturīgās iezīmes, kas vēstures literatūrā ļauj šo tradīciju vērtēt kā Baltijas kultūras fenomenu jeb brīnumu.

Tradīcijas centrālais notikums ir Vispārējie (Nacionālie) dziesmu un deju svētki, kas reizi četros vai piecos gados vairāku dienu garumā notiek Baltijas valstu galvaspilsētās Tallinā, Rīgā un Viļņā, īpaši šim nolūkam veidotās un ierīkotās vietās. Svētkos piedalās vīru, sieviešu, bērnu, jauniešu un jauktie kori, tautas deju kolektīvi, folkloras kopas un pūtēju orķestri, kuros iesaistīti līdz pat 30 tūkstošiem dalībnieku no visiem Latvijas novadiem. Svētkus noskatās aptuveni 400 000 cilvēku, kas ir apmēram 20% no visiem iedzīvotājiem.

Vispārējo dziesmu un deju svētku galvenie pasākumi ir “dziesmu kari”, koru kopkoncerts, deju lieluzvedums un dalībnieku svētku gājiens, kas izpaužas kā savdabīga visu Latvijas novadu kultūras reprezentācijas forma. Svētku estētisko un skaņas vienotību nodrošina koprepertuārs, kurā radoši sintezēti etniskās kultūras un laikmetīgās mākslas elementi.

No tradīcijas pirmsākumiem svētku kodolu veido kopdziedāšana kā augstvērtīgs māksliniecisks priekšnesums, kas apvieno vienā lielā kopkorī līdz pat 20 000 dziedātāju, lai daudz balsīgi (4–10 balsis) izpildītu korim aranžētas tautasdziesmas un komponistu oriģināldziesmas. Koru kopdziedāšanas tradicionālā un vienlaikus mākslinieciski sarežģītākā forma ir dziesmu *a cappella* (bez pavadijuma) izpildījums.

Mūsdienās dziesmu un deju svētku tradīcijas saglabāšana un attīstība balstās uz nepārtrauktu procesu un daudzu pasākumu sistēmu: regulāriem kolektīvu mēģinājumiem un koncertiem, rajonu un novadu skatēm un svētkiem, koru salidojumiem un kopmēģinājumiem. Kad vieni svētki ir beigušies, tiek uzsākta gatavošanās nākamajiem.

Ieejot jaunā gadu tūkstoši, kad rīkoto svētku skaits pārsniedz 20, dziesmu svētku tradīcija Baltijas valstīs ir izveidojusies par vērienīgu kultūras notikumu, kurā tauta ne vien reprezentē savu garīgo mantojumu un jaunrades potenciālu, bet arī pauž savu mentalitāti un pasaules skatījumu ar tam raksturīgo emocionālās enerģijas saiti starp cilvēku un dabu. Šodienas globālajā kultūras daudzveidības kopumā Dziesmu un deju svētku tradīcija Igaunijā, Latvijā un Lietuvā ir nacionālās savdabības zīme un identitāte simbols.

Vēsture, attīstība un sociālās, simboliskās un kultūras funkcijas

Baltijas jūra kopš seniem laikiem ir apvienojusi baltu un ziemeļu tautu likteni. Pateicoties ģeogrāfiskajam tuvumam, Igaunijas, Latvijas un Lietuvas kultūrā un vēsturē ir atrodamas daudz kopīgu iezīmju. Piemēram, latviešus un lietuviešus vieno

valodu piederība baltu valodu grupai, kas ir viens no indoeiropiešu valodu atzariem. Igaunijas un Latvijas vēsture un kultūra saistās ar Livonijas konfederāciju, Hanzas tirgotāju līgu un gadsimtiem ilgo vācu muižniecības un vācu kultūras dominanti šajās teritorijās. Līdz ar kristīgās ticības izplatīšanos Eiropā kristietība Baltijas valstīs ienāca un saglabājās kā dominējošā reliģija, lai arī kopš 16. gadsimta Baltijas valstu teritorijā skaidri iezīmējās un nostiprinājās konfesjonālās atšķirības – katolicisms dienvidu daļā (Lietuvā un Latvijas dienvidaustrumos) un luterānisms ziemeļu daļā (Igaunijā un lielākajā daļā Latvijas teritorijas).

Pasaules vēsturē Baltijas valstis kā vienots jēdziens nostiprinājās un plašāk tiek lietots jaunāko un visjaunāko laiku vēstures sociālekonomisko, politisko un kultūras procesu aprakstos, īpaši tajos, kas skar 19. gadsimta un 20. gadsimta vēsturiskos notikumus:

- 19. gadsimta vidū un otrajā pusē Eiropu pārņēma daudzu mazo tautu, tajā skaitā igauņu, latviešu un lietuviešu, pirmais nacionālās atmodas vilnis, kad šīs tautas sāka apzināties savu etniskās kultūras identitāti, veidojās un attīstījās nacionālā pašapziņa, notika pirmie mēģinājumi profesionālās mākslas jomās, izauga pirmie izglītotie tautas garīgie līderi, šajās tautās dzima un nobrieda valstiskās neatkarības ideja;
- Pēc I Pasaules kara, līdz ar lielo impēriju sabrukšanu un otru nacionālās atmodas vilni Centrālaustumeiropā valstiskās neatkarības idejas īstenojās vairāku neatkarīgu valstu dibināšanā. 1918. gada 16. februārī tika proklamēta Lietuvas Republika, 24. februārī – Igaunijas Republika, bet 18. novembrī – Latvijas Republika.
- 1940. gads iezīmēja traģisko pagriezienu visu trīs Baltijas valstu vēsturē. Pēc vienota scenārija Igaunijas, Latvijas un Lietuvas teritorijas okupēja padomju armijas militārie spēki, un Baltijas valstīs turpmākos 50 gadus tika ieviests padomju režīms ar tam raksturīgo totalitārismu valsts pārvaldē un tautas demokrātiskā un radošā gara apspiešanu un transformēšanu padomju ideoloģijā un propagandā.
- 20. gadsimta beigās, līdz ar Padomju Savienības sairšanu visās trīs Baltijas valstīs vienlaicīgi sākās nacionālā atmoda, kuras spilgtākās nevardarbīgās pretošanās formas bija folkloras festivāls “Baltica 88”, “Baltijas ceļa” kustība un visas tautas manifestācijas, kurām bija raksturīga spontāna tautas kopdziedāšana, kādēļ vēsturē šis atmodas laiks Baltijas valstīs ir guvis Dziesmotās revolūcijas nosaukumu.

Šodien Igaunija, Latvija un Lietuva ir nelielas, bet savā attīstībā dinamiskas Centrālaustumeiropas valstis ar 7,5 miljoniem iedzīvotāju. Baltijas tautām piemīt liela nacionāla pašapziņa, no kuras izriet to spēja aizsargāt un atbalstīt tradicionālās vērtības.

21. gadsimta kultūru daudzveidībā Baltijas valstis patiesi lepojas ar savām bagātajām kultūras tradīcijām un ir atvērtas mūsu laikmeta radošā gara jaunajām izpausmes iespējām. Baltijas reģions ir bagāts ar muzikālām un radošām aktivitātēm – te ir simtiem orķestru, koru, mūzikas un deju grupu. Baltijas valstīm raksturīga līdzīga mūzikas izglītības sistēma – attīstīta sava nacionālā kordziedāšanas skola, talantīgs komponistu sastāvs un spēcīgi virsdiriģenti un radošo kolektīvu vadītāji.

Publiska kopdziedāšana kā simboliska nacionālās identitātes izpausmes forma ir raksturīgākā Baltijas valstu kultūras vienojošā tradīcija.

Dziesmu un deju svētku tradīcija Igaunijā, Latvijā un Lietuvā ir veidojusies kā vēsturiska nepieciešamība. Tā ir izaugusi no igauņu, latviešu un lietuviešu folklorā sakņotajām, mutvārdos saglabātajām un sadzīves atskaņošanas praksē sensenis koptajām tradīcijām, bagātināta ar kristīgās baznīcas muzikālo rituālu un 19. gadsimta Rietumeiropas vīru koru svētku "Sing Fest" ietekmēm.

Dziesmu un deju svētku tradīcijas pamatus izkopa vācu vīru koru biedrības 19. gadsimta pirmās puses dziesmu svētkos Šveicē, Vācijā un Austrijā. 19. gadsimta 60.,70. gadu cēlienā kopkoru koncertēšana pakāpeniski sāka iesakņoties Baltijas reģionā igauņu, latviešu, zviedru, somu, norvēģu tautās.

1869. gada vasarā Tērbatā (Tartu) nepilns tūkstotis igauņu vīru koru dalībnieku sapulcējās uz saviem pirmajiem visas (vispārējiem) Igaunijas dziedāšanas svētkiem. Pēc četriem gadiem 1873. gada vasarā notika pirmie Vispārējie dziedāšanas svētki Latvijā, kopā pulcējot kā vīru, tā jauktos korus – kopskaitā 1003 dziedātājus. Neskatoties uz Lietuvā spēcīgi attīstīto kordziedāšanas mākslu, tur stingrās reliģiskās dogmas un ārpusbaznīcas rīkoto laicīgo pasākumu aizliegums ierobežoja šīs tradīcijas attīstību, ko lietuviešiem izdevās pārvarēt līdz ar savas brīvvalsts nodibināšanos 20. gadsimta 20. gados, kad koru dziedāšana šeit attīstījās ar divtik lielu spēku, uzrādot latviešu un igauņu kopkoru muzicēšanai līdzvērtīgu meistarību gan pēc kvalitatīvajiem, gan kvantitatīvajiem rādītājiem.

Kamēr citās Eiropas valstīs dziesmu svētki palika sekundāra kultūras parādība, kas pakāpeniski izzuda, Baltijas valstīs dziesmu svētku tradīcija attīstījās kā briestošās nacionālās pašapziņas manifestācijas spilgtākā forma. Pirmie dziesmu svētki kalpoja arī kā spēcīgs stimuls un vienlaikus ietvars nacionālās kultūras attīstībai. Laikā, kad veidojās dziesmu svētku tradīcijas, Baltijas tautām nebija savas profesionālās mākslas, notika tikai paši pirmie mēģinājumi šajā jomā. Kultūra gadu simtiem, tūkstošiem šeit bija veidojusies daudzveidīgu folkloras žanru formās, kas kā kopēja nacionāla vērtība tolaik vēl nebija apzināta. Tāpēc kulturāli jaunajās Baltijas valstīs dziesmu svētki deva iespēju apliecināt Baltijas tautas kā līdztiesīgu kultūras nāciju, kurai ir gan savs bagātais kultūras mantojums, gan arī radošas potences mākslinieciskās jaunrades jomā. Ar pirmajiem dziesmu svētkiem sākās nacionālās mūzikas straujš uzplaukums, lielāka uzmanība tika veltīta tautas garīgā mantojuma, īpaši tautasdziesmu apzināšanai un popularizēšanai, godā tika celts nacionālais tautastērps. Dziesmu svētku tradīcijai bija būtiska nozīme latviešu literārās valodas un vienotas kultūrtelpas izveidē.

Līdz ar neatkarīgas valsts izveidošanos dziesmu svētki kļuva par Baltijas valstu kultūras dzīves organisku sastāvdaļu, tautas lolojumu un lepnumu. Saturiski svētki iezīmējās ar nacionāli bagātu repertuāru un augstvērtīgu mākslinieciskā līmeņa sasniegšanu. 20. gadsimta 30. gados svētki tika organizēti ar milzīgu valsts atbalstu. Liela vērtība tika pievērsta nacionālisma idejas attīstībai, tika uzsvērta un izmantota svētku spēja vienot tautu un vienlaikus to garīgi norobežot no citu kultūru ietekmēm. 30. gadu beigās Baltijas valstu vēsturē tiek apzīmēts kā autoritārā režīma un nacionālisma ideoloģijas periods. Šajā laikā nacionālās atšķirības ideja būtībā tika sakralizēta un par tautas misiju tika izsludināta specifiski nacionālu vērtību meklēšana un jaunradišana. 30. gados oficiālā kultūrpolitika tautā veicināja kolektīvu dziedāšanu, ko uzskatīja par īsti latviskās pilsonības stiprināšanu.

1940. gada Baltijas valstu okupācija un II Pasaules karš uz desmit gadiem apklusināja arī dziesmu svētkus. Kad pēckara gados PSRS varas apstākļos tos atjaunoja, dziesmu svētki kļuva par vienu no divkosīgākajām, divdabīgākajām kultūras parādībām visā Baltijas vēsturē. Lai arī pār dziesmu svētkiem nekad neizzuda aizliegšanas drauds, varas nesēji tos tomēr pieļāva, vēlēdamies nacionālo kordziedāšanas kustību pieskaņot valdošās ideoloģijas interesēm. Paralēli tautā iemīļotām kora dziesmām un tautasdziesmām padomju laika svētku programmās tika iekļautas dziesmas, kas slavina komunistisko partiju, tās vadoņus un plašo dzimteni PSRS.

Taču diriģenti un koristi apzināti turējās pie dziesmu svētkiem kā pie gandrīz vienīgās legālās iespējas tik lielā dalībnieku skaitā kopīgi pārdzīvot un manifestēt nacionālās un vispārcilvēciskās vērtības. Ļaudis bieži dziedāja nemīlamus vārdus tikai tāpēc vien, lai nezaudētu pašu iespēju dziedāt, pulcēties un ar stāju vien paust savas tautas piederību un patriotisma jūtas.

Tautas pašapziņas saglabāšanas nozīmē dziesmu svētki padomju gados kļuva neaizvietojami, to tautas vienojošā misija salīdzinājumā ar 20.–30. gadiem pat pieauga. Laikā, kad bija uz mūžu jāapklusē vai jāklusē daudziem godīgiem politiķiem un vēsturniekiem, diriģents ar kopkori izrādījās savā ziņā vienīgais palikušais tautas tribūns, kas savas darba specifikas dēļ no dziedošā kora radīja tautas ideālo modeli – vienotu ļaužu kopu, kuru virza vienoti garīgi centieni. Dažkārt dziedāja vienu, bet kora un diriģenta stāja izteica klausītājiem ko citu. Tādējādi šajā tradīcijas attīstības posmā dziesmu svētki izpaudās kā radošos zemtekstos paslēpta nevardarbīga tautas protesta forma.

Atšķirīgi un savdabīgi dziesmu svētku tradīcija veidojās otrpus “dzelzs aizkara” – diasporā, kas radās pēc II Pasaules kara, kad tūkstošiem Baltijas valstu iedzīvotāju bija spiesti doties prom no savas dzimtenes. Garīgās saites ar zaudēto dzimteni bija tik spēcīgas, ka ar kultūras starpniecību emigranti ASV, Vācijā, Kanādā, Zviedrijā, Austrālijā, Anglijā un citur ar kultūras formu palīdzību uzturēja dzīvas neatkarīgās valsts un vienotās nācijas ideju. Šajā procesā dziesmu svētkiem bija visbūtiskākā loma, jo tie uzturēja dzīvas nacionālās kultūras tradīcijas – tautisko dziedāšanu, dejošanu, muzicēšanu. Pirmie dziesmu svētki ārpus dzimtenes notika tūlīt pēc kara Apvienoto Nāciju pārvaldītajās Pārvietoto Personu nometnēs: Pirmie latviešu dziesmu svētki emigrācijā notika 1946. gadā Vācijas bēgļu nometnē.

Emigrācijā ap dziesmu svētku tradīciju vienojās visa nacionālā kultūra, iekļaujot dziesmu svētku modelī arī atsevišķu koru un simfoniskos, kā arī kamerģitāras koncertus, teātra izrādes un literārus sarīkojumus. Saglabājot savu galveno – ļaužu nacionālās identifikācijas – funkciju, kopkora koncertu un tautas deju lieluzvedumu kā tradicionālos pasākumus, svētki svešumā pārtapa par universālu nacionālās mākslas festivālu, kas vispusīgi apmierināja ikviena mākslinieciskās prasības.

20. gadsimta 80. gadu beigās un 90. gadu sākumā rīkotie Vispārējie dziesmu un deju svētki sakrita ar igauņu, latviešu un lietuviešu tautu nacionālās atmodas kustības virsotni, pāraugot dziesmotajā revolūcijā. Atmodas laikā visa nacionālā simbolika, kuras vidū savdabīgi izceļas arī dziesmu svētku tradīcija, aptveroši piedalījās politiskajos procesos, nostiprinot pārliecību par tautas spēju pastāvēt mūžīgi – kā nacionāli, tā valstiski.

Laika gaitā svētki ir attīstījušies un daudzveidojušies gan izpausmes formās, gan repertuāra bagātībā. Saglabājot lielo kopkori, kas balstās *a cappella* dziedāšanā, kā

dominējošo svētku aspektu, svētki ir izauguši par vērienīgu multidisciplināru pasākumu, kas aptver dažādus tautas mākslas žanus un izpausmes formas: koru kustību un kopdziedāšanu, tautas dejas un deju kolektīvu lieluzvedumu, instrumentālo mūziku un pūtēju orķestru skates un saspēlēšanos, etnogrāfiskās dziedātāju grupas, lietišķās mākslas un amatniecības izstādes. Dziesmu svētku tradīcija savu vairāk nekā 130 gadu pastāvēšanas vēsturē ir veidojusi jaunus kopdziedāšanas un kopdejošanas atzarus: vīru, sieviešu un zēnu koru salidojumus, Latvijas Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētkus, pūtēju orķestru salidojumus. Baltijas valstu dziesmu svētku tradīcijas ietekmē ir izveidojušās jaunas reģionālās svētku formas – Baltijas studentu Dziesmu un deju svētki “Gaudeamus”, kas kopš 1956. gada ik pēc pieciem gadiem notiek kādā no Baltijas valstīm, un Ziemeļvalstu un Baltijas valstu Dziesmu svētki, kuri kopš 1995. gada notiek reizi divos gados, tādējādi veicinot Baltijas jūras reģiona valstu starpā aktīvu starpkultūru dialogu un sadarbību.

Izvērtējot dziesmu un deju svētku tradīcijas attīstības gaitu var rezumēt šādas galvenās tradīcijas funkcijas:

- tradīcija veicina kultūras mantojuma apzināšanu un tradicionālo kultūras vērtību pārmantošanu;
- tradīcija iedvesmo un virza laikmetīgās mākslas attīstību;
- tradīcija veicina tautas, īpaši jauniešu, izglītošanos un pilsonisko audzināšanu;
- tradīcija izpaužas kā nozīmīga iedzīvotāju sociālās līdzdalības forma, ko apliecina lielais dalībnieku skaits, pašdarbības kolektīvu tīkla attīstība un vietējo pašvaldību iniciatīvas svētku organizēšanā;
- iesaistot dažādas iedzīvotāju sociālās, etniskās un vecuma grupas kopējā darbībā, tradīcija lielā mērā veicina sabiedrības integrācijas procesus;
- tradīcija veido un stiprina tautas nacionālo pašapziņu un kalpo kā valstiskās identitātes un nacionālās vienotības simbols;
- tradīcija, izveidojusi atzarus Ziemeļvalstu un Baltijas valstu dziesmu svētku un Baltijas studentu dziesmu svētku formās, veicina starpkultūru dialogu un valstu sadarbību Baltijas jūras reģionā.

Vispārējo latviešu Dziesmu svētku vēstures dati un skaitļi

Pirmais periods (1873–1910)

1. – **1873., 26. 29. jūnijs** (pirmā perioda datumi vecajā stilā) – Rīgā (izņemto 4. svētkus, pārējie notikuši un notiek tikai Rīgā). Atklāšanas akts Rīgas Latviešu biedrības zālē. Garīgais koncerts Doma baznīcā. Laicīgais – Ķeizerdārzā (vēlākajā Viesturdārzā – Dziesmu svētku parkā). Tur arī “dziesmu karš” – visu pirmā perioda svētku obligāta sastāvdaļa. Kopkorī **1003** dziedātāji. Irlavas Skolotāju semināra orķestrī **30** muzikanti.
2. – **1880., 17.–20. jūnijs** – īpaša koka hallē (starp tagadējo “Arsenālu” un Kr.Valdemāra ielu), ar speciāli iebūvētām ērgelēm. Kopkorī **1653** dziedātāji.
3. - **1888., 18.–21. jūnijs** – koka hallē (Latvijas Mākslas akadēmijas un Mākslas muzeja rajonā) ar ērgelēm. Līdzās tradicionālajiem sarīkojumiem pirmo reizi arī plašs vokāli instrumentālās mūzikas koncerts (orķestrī vācu operas **40** mūziķi). Kopkorī **2618** dziedātāji.
4. – **1895., 15.–18. jūnijs**. Jelgavā – koka hallē ar ērgelēm (dzelzceļa stacijas un Šauļu šosejas rajonā). Celtne tais laikos skaitās lielākā koka būve pasaulē. Slikto laika apstākļu dēļ pieteikto 5000 dziedātāju vietā – **nepilni 3000**. Pirmo reizi realizēta ideja par apvienotā latviešu simfoniskā orķestra līdzdalību (**170** mūziķi).

5. – **1910., 18.–21.jūnijs** – koka hallē (starp tagadējo Hanzas un Sporta ielu, Prešu stacijas rajons) ar ērgelēm. Estrāde paredzēta 10000 dziedātājiem. Sarežģīto sabiedriski politisko apstākļu dēļ kopkorī tikai apmēram **2300** dziedātāju.

Virssdirigenti:

Jānis Bētiņš 1.–3.; Goda virssdirigents 4.–5.; Indriķis Zīle 1.–3., Goda virssdirigents 4., 5.; Jurjānu Andrejs 3.–5.; Vīgneru Ernests 3.–4.; Jānis Kade 4.; Pauls Jozuus 5.; Pāvuls Jurjāns 5.; Jāzeps Vītols 5.

Otrais periods (Latvijas brīvvalsts 20.–30.gadi)

Salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu vislielākā atšķirība iezīmējas 6. – 9.svētku konsekventajā latviešu nacionālās mūzikas repertuārā.

6. – **1926., 19.–21. jūnijs** – atklātā estrāde Esplanādē. Kopkorī **6526** dziedātāji. “dziesmu karš” (arī VII un VIII svētkos) nenotiek. Piedalās Latvijas armijas apvienotais pūtēju (t.s. “kara”) orķestris.
7. – **1931., 20.–22. jūnijs** – Esplanādē. Kopkorī **11853** dziedātāji.
8. – **1933., 17.–19. jūnijs** – Espalnādē. Kopkorī **9400** dziedātāji. Piedalās Latvijas armijas apvienotais pūtēju orķestris.
9. – **1938., 16.–19. jūnijs** – Pārdaugavas Uzvaras laukuma jaunuzceltajā estrādē. Kopkorī **14456** dziedātāji. Piedalās apvienotais simfoniskais orķestris (250 mūziķi). Koncertzālēs izskan atjaunotā “dziesmu karu” sacensība.

Virssdirigenti: Pauls Jozuus 6.–7.; Pāvuls Jurjāns Goda virssdirigents 6.; Alfrēds Kalniņš 6.; Teodors Kalniņš 7.–9.; Emils Melngailis 6.–9.; Teodors Reiters 6.–9.; Vīgneru Ernests – Goda virssdirigents 6.

Pūtēju orķestru virssdirigenti: Ludvigs Greza 6.; Juris Jurjāns 8.; Ferdinands Košs 6.; Ernests Kuškēvics 6.; Jānis Skujiņš 8.; Jānis Vītoliņš 8.

Trešais periods (Padomju Latvijas 40.–80.gadi)

Repertuāra izvēlē aizvien pastiprinātāka kļūst cittautu mūzikas loma. Radikāli izmainās svētku saturs – tas pakļauts galvenokārt komunistiskās propagandas uzdevumiem. To vārdā arī amatiemākslās masveidība.

10. – **1948., 19.–22. jūlijs** – Komunāru laukumā (Esplanādes) jaunuzceltajā estrādē. Vienlaicīgi 1. Deju svētki (stadionā “Dinamo”). Rīgas koncertzālēs koru “dziesmu kari”. Aizsākas “deju karu” tradīcija. Kopā pakāpeniski ieviesto orķestru sacensību plaši izvērstie amatiermākslas konkursi ir visu tālāko Dziesmu un deju svētku obligāta sastāvdaļa. Kopkorī **14542** dziedātāji. Apvienotajā bērnu korī – **1541**. Deju kopu koncertos **921** dalībnieki (vēl sportisti, mākslas vingrotāji). Pavadījumus spēlē 5 pūtēju orķestru **199** mūziķi.
11. – **1950., 18.–23. jūlijs** – turpat. Vienlaicīgi 2. Deju svētki – stadionā “Dinamo”. Kopkorī **13866** dziedātāji. Bērnu korī – **3571**. Deju priekšnesumos **1270** dejotāji. Vēl **2250** “Darba rezervju” jaunieši, Padomju Armijas Rīgas garnizona vīru koris (**800**) un apvienotais pūtēju orķestris (**200**).
12. – **1955., 18.–22. jūlijs** – jaunuzceltajā un līdz mūsdienām izmantotajā Mežaparka Lielajā estrādē. 3.Deju svētki – stadionā “Daugava”. Kopkorī **10767** dziedātāji. Bērnu korī – **1665**. Deju programmā **1808** dejotāji. Vēl piedalās 8 pūtēju orķestru **152** mūziķi, **1500** “Darba rezervju” pašdarbnieki, Rīgas garnizona **1350** koristi un orķestranti.

13. – **1960., 18.–24. jūlijs** – vienlaicīgi 4. Deju svētki. Kopkorī 11248 dziedātāju. Stadionā “Daugava” **2244** dejotāji. Apvienotajā pūtēju orķestrī **300** muzikanti.
14. – **1965., 10.–18. jūlijs** – vienlaicīgi 5. Deju svētki. Kopkorī **12441** dziedātāju. Stadionā “Daugava” **2176** dejotāji. Apvienotajā pūtēju orķestrī **530** muzikanti.
15. – **1970., 11.–20. jūlijs**, – vienlaicīgi 6. Deju svētki. Kopkorī **12700** dziedātāju. Vokāli instrumentālos skaņdarbus (līdzīgi 9. un pašreizējiem 22. svētkiem) atskaņo apvienotais profesionālais simfoniskais orķestris. Vairāk nekā **3000** dejotāju stadionā “Daugava”. **400** pūtēju orķestru muzikantu.
16. – **1973., 15.–22. jūlijs** – Dziesmu svētku simtgades svinības. Mežaparka Lielajā estrādē **14800** dziedātāju, **1444** pūtēju orķestra muzikanti, ap **100** koklētāju un **1190** dejotāju. (7. Deju svētki pirmo reizi tiek rīkoti atsevišķi 1975. gada 17.–19.jūlijā).
17. – **1977., 17.–24. jūlijs**. Kopkorī **14466** dziedātāji. Apvienotajā pūtēju orķestrī spēlē ap **1800** muzikantu. Izcilākie deju ansambļi un dažādi vieskolektīvi koncertē Sporta pilī.
18. – 1980., 5.–13.jūlijs, vienlaicīgi 8. Deju svētki. Kopkori **17425** dziedātāji, stadionā “Daugava” ap **5000** dejotāju. Ap **2000** muzikantu pūtēju orķestrī. Svētku programmās iesaistītas arī Latvijas profesionālo mūziķu vienības, tautas mūzikas ansambļi, viesu kori un deju kopas. Dalībnieku kopskaits – ap **24000**.
19. **1985., 15.–21. jūlijs**, vienlaicīgi 9. Deju svētki. Kopkorī **16850** dziedātāji. Spēlē apvienotā pūtēju orķestra **1650** muzikanti. Uztājas arī apvienotie kokļu un etnogrāfisko ansambļu, lauku kapelu dalībnieki (27 vienības), tāpat 11 viesu kopas. Stadionā “Daugava” **6400** dejotāju.

Pārejas periods (1990. gada vasara)

LPSR struktūrām pakāpeniski nomainoties ar Latvijas brīvvalsts atjaunotnes procesiem, radikālas pārmaiņas iezīmējas gan svētku ārējā atribūtiskā, gan repertuāra dziļi nacionālajā saturā, kaut padomju vara vēl eksistē.

20. – **1990., 30. jūnijs–8. jūlijs**, vienlaicīgi 10. Deju svētki. Piedalās **35438** dalībnieki. No tiem kopkorī – **20399**, apvienotajā deju kopu sniegumā stadionā “Daugava” – **10116**, apvienotajā pūtēju orķestrī – **2062**, apvienotajā simfoniskajā orķestrī – **300**. Pirmo reizi tik plaši pārstāvēta ārzemju latviešu amatiermāksla – 28 koru un tautas deju ansambļu **841** dalībnieks.

Ceturtais periods (Atjaunotās neatkarīgās Latvijas periods)

21. – **1993., 27. jūnijs–4. jūlijs**, vienlaicīgi 11. Deju svētki. Kopkorī **13000** dziedātāju, apvienoto deju kopu koncertos stadionā “Daugava” **10746** dejotāji, apvienotajā pūtēju orķestrī **1600** muzikantu. Uztājas arī folkloras un tautas mūzikas ansambļu **700** dalībnieki. Ārzemju latviešu kordziedāšanas un tautisko deju amatierus pārstāv 27 vienību **700** ciemiņi.
22. - **1998., 29. jūnijs–5. jūlijs**, vienlaicīgi 12. Deju svētki. Piedalās **28864** dalībnieki. To skaitā: **13402** kopkora dziedātāji. Apvienoto deju priekšnesumos stadionā “Daugava” un Sporta manēžā – **10659** dejotāji. Apvienotās folkloras kopās – **813**, tautas muzikanti – **118**, pūtēju orķestrī – **1691**, apvienotajā profesionālajā simfoniskajā orķestrī – **300** mūziķu.

10.–22.Dziesmu svētku kopkora virsdiriģenti: Ar 10. svētkiem: Alfrēds Kalniņš Goda virsdiriģents 10.; Teodors Kalniņš 10.–13.; Jēkabs Mediņš 10.–12.; Goda virsdiriģents 13.–15; Emils Melngailis Goda virsdiriģents10.–11.; Jānis Ozoliņš 10.–

16., Goda virsdiriģents 17.–18.; Leonīds Vīgners 10.–16., 20., Goda virsdiriģents 21.–22. Ar 11. svētkiem: Haralds Mednis 11.–16. 20., Goda virsdiriģents 21.–22.; Ar 12. svētkiem: Jānis Dūmiņš 11.–22.; Edgars Tons 12., 14.; Ar 13. svētkiem: Staņislavs Broks 13.–16. Ar 14. svētkiem: Imants Cepītis 14.–19; Daumants Gailis 14.–20; Imants Kokars 14.–22.; Ar 15. svētkiem: Gido Kokars 15.–22., Edgars Račevskis 15.–22.; Ar 16. svētkiem: Ausma Derkēvica 16.–22.; Ar 18. svētkiem: Pauls Kvelde 18.–22.; Ar 19. svētkiem: Ilgvars Matrozis 19; Ar 20. svētkiem: Viktors Bendrups (Austrālija) 20.; Ivars Bērziņš 20.–21.; Terēze Broka 20.–22.; Daira Cilne (ASV) 20.; Jānis Ērenštreits 20.–22.; Andrejs Jansons (ASV) 20; Sigvards Kļava 20.–22.; Juris Kļaviņš 20.–22.; Vizma Maksīņa (Kanāda) 20.–22.; Marks Opeskins (Vācija) 20.; Arvīds Purvs (Kanāda) 20.; Jānis Zirnis 20.–22.; Lilija Zobens (Anglija) 20.–22.; Roberts Zuika (ASV) 20., Goda virsdiriģents 21.–22.; Ar 21. svētkiem: Ernests Brusbādis III (ASV) 21.; Viesturs Gailis 21.; Eduards Grāvītis 21.–22.; Astra Kronīte (Austrālija) 21.; Jēkabs Ozoliņš 21.–22.; Romāns Vanags 21.–22.; Ar 22. svētkiem: Arvīds Platpers, Māris Sirmāis.

Ievērojamākie pūtēju orķestru virsdiriģenti: Jānis Ābols 20.–21.; Hermanis Eglītis 18.–19.; Raimonds Ogoļnieks 20.–22.; Vilis Kokamegi 19. 21.; Augusts Krisbergs 12.–15.; Gunārs Ordeļovkis 14.–20.; Jānis Puriņš 21.–22.; Jānis Raslavs 20.–21.; Pēteris Rudzītis 21.–22., Alfrēds Segliņš 13.; Valdis Vikmanis 16.

Tautas mūzikas orķestru virsdiriģenti: Ēvalds Daugulis 20.; Jānis Grigālis 20.–22.; Aivars Klingenbergis 20.; Vilis Kokamegi 20.–21.; Gunārs Ordeļovskis 17., 20.

Apvienotā simfoniskā orķestra virsdiriģenti: Leons Amoliņš 20.–22.; Viesturs Gailis 20.–22.; Jānis Kaijaks 21.–22.; Sigurds Kļava 20.–22.; Imants Kokars 22.; Pauls Megi 20.–21.; Jēkabs Ozoliņš 22.; Imants Resnis 20.–22.; Aleksandrs Viļumanis 20.–22.; Jānis Zirnis 20.–22.

Apraksts

Tradicionālo svētku norises formu un gaitu iedibina jau pirmie Vispārējie dziesmu svētki. Tā pamatlīnijās tiek saglabāta visus turpmākos gadus un ir viena no dziesmu un deju svētku tradīcijas autentiskuma kritērijiem. Dziesmu un deju svētku vairāku dienu programmas galvenās sastāvdaļas ir koru skates jeb dziesmu kari, dalībnieku svētku gājiens, kopkora koncerts pēc vienota repertuāra, un labāko kolektīvu un vadītāju publiska sumināšana un apbalvošana noslēguma koncertā. Laika gaitā, kad dziesmu svētku tradīcijā ienāk dejas, par vienu no tradicionālajiem svētku elementiem kļūst arī deju lieluzvedums.

Dziesmu svētku stilu veido vēsturiski uzveidojusies tradicionālās kultūras un specializētās mākslas sintēze. Dziesmu svētkos ir ieprogrammēta spēja sakausēt kolektīvo kultūras apziņu ar individuālo, tāpēc tiem nepiemīt nedz masu kultūras, nedz arī modernās elitārās kultūras vienpusība.

Arī šis universālais dziesmu un deju svētku tradīcijas stils veido vienu no tradīcijas autentiskuma kritērijiem.

Dziesmu kari ir kora skates, kuru laikā atsevišķās kora grupās kori sacenšas par skanīgākā kora nosaukumu, dziedot gan pašu izvēlētas dziesmas, gan obligāto “dziesmu karu” repertuāru. Koru skatēs kora izpildījumu pēc vienotiem kritērijiem vērtē speciāli šim nolūkam izveidota žūrija, kurā uzaicināti tā laika labākie mūzikas speciālisti: komponisti, diriģenti, mūziķi, muzikologi u.c. Mūsdienās kora skates tradicionāli tiek organizētas Latvijas Universitātes Lielajā aulā, kas ir no skaņas akustikas viedokļa īpaši piemērots šī pasākuma norisei.

“Dziesmu kariem” ir dziļas saknes tautas kultūras tradīcijās, jo mūsu senču viena no tradicionālām muzicēšanas formām ir bijusi kaimiņu apdziedāšana un mērošanās spēkos par skanīgāko sniegumu un tautasdziesmu skaita zināšanām.

Svētku gājieni ir vairākas stundas ilga visu svētku dalībnieku parāde galvaspilsētas centrālajās ielās, kam uzgavilē tauta. Gājienā tiek nesti valsts un svētku karogi. Gājienā pa priekšu iet svētku rīkotāju komiteja un svētku virsdiriģenti, kam seko viss dziedātāju pulks. Svētku gājienā kolektīvi ir izkārtoti pa novadiem. Tērpušies sava novada tērpos un nesot sava novada karogus un citu novada simboliku, kā arī brīvi improvizējot, izpildot savam novadam raksturīgas dziesmas un dejas, dalībnieki gājienā reprezentē sava novada kultūras savdabību un lepojas ar saviem kultūras sasniegumiem un īpašajām tradīcijām. Tieši gājiena laikā visvairāk koncentrējas un improvizēti izpaužas gan tautas gara mantojums, gan individuālais Dziesmu svētku gājiena dziļākā nozīme slēpjas tā rituālajā raksturā. Tas ir kā rituāls gājieni caur savu ģimeni, dzimtu, novadu līdz neatkarīgās valsts vienotības reprezentācijai. jaunrades potenciāls.

Deju lieluzvedums Latvijā svētku programmā iekļauts kopš 1948. gada, kad deju kopu uzvedumā piedalās 921 dalībnieks.

Deju lieluzvedums ir īpašs latviešu tautas dejas priekšnesuma veids, kas aptver lielu deju skaitu, kas vienotā dejas ritmā un soļos lielā laukumā rada kustīgu krāsu ornamentu, kas savu apmēru dēļ vislabāk saskatāms no putna lidojuma.

Deju lieluzvedums tiek veidots pēc speciāli šim nolūkam radītas mākslinieciskās koncepcijas, kas ir vairāku deju speciālistu kolektīvas jaunrades darba auglis.

Deja žanrs ir viens no skaitliski pārstāvētākajiem tautas mākslas žanriem dziesmu un deju svētku tradīcijā. Tajā piedalās visu paaudžu deju dejotāji – bērni, jaunieši, vidējā paaudze, vecākā paaudze. Piemēram, 1998. gada Vispārējos latviešu Dziesmu un deju svētkos piedalījās 444 deju kolektīvi, kas kopā pulcēja 10300 deju dejotāju. Dziesmu un deju svētku tradīcijai ir milzīga nozīme deju kustības attīstībā Baltijas valstīs.

Latviešiem tautas dejas izsenis bijusi pašsaprotama izteiksmes forma, kurā rotaļa satiekas ar simboliskām kustībām un pat maģisku aktu.

Deju svētku repertuāru veido horeogrāfiski iestudējumi, kurus ņemot vērā to uzbūvi, izteiksmes līdzekļus un iedvesmas avotus pieņemts iedalīt šādās grupās:

- *latviešu tautas dejas (rotaļa)* – viens no vecākajiem dejas mākslas žanriem. Tautas dejas atspoguļo autentisko folkloru, ir bijusi neatņemama sastāvdaļa ģimenes godos un gadskārtu ieražās;
- *tautas dejas (rotaļas) iestudējums* – horeogrāfa iejaukšanās minimāla. Pielāgojot skatuvei, bagātināts dejas zīmējums;
- *tautas dejas apdare* – veidojot apdari, komponists un horeogrāfs respektē autentisko folkloru, saglabā latviešu tautas horeogrāfijas īpatnības mūzikā, dejas uzbūvē, figūrās un sastāvelementos;

- *latviešu deja* – horeogrāfs smeļas iedvesmu savas zemes folklorā, piemēro uzkrāto mantojuma deju pieredzi pats savām idejām un kopā ar komponistu izvērstu muzikālo apdari rada jaunu mākslas darbu;
- *oriģinālhoreogrāfija* – horeogrāfisko satvaru nosaka oriģināla ideja, tēma risinājums, formas precīza dramaturģija, laikmetīguma iezīmēm risināta tematika.

Koru kopkoncerts ir dziesmu un deju svētku tradīcijas mugurkauls. No visas Latvijas novadiem sabraukušo koru kopdziedāšana ir nacionālās koru kustības kulminācija un daudzo amatierkolektīvu brīvprātīgās mākslinieciskās darbības rezultātu rezumējums.

Koru kopkoncertā vairāk nekā 10000 dziedātāju, izkārtoti balsu grupās, uz Lielās estrādes skatuves daudzbalsīgi (4–10 balsīs) kopīgi izpilda sagatavoto koprepertuāru. Kora dziesmas izpildījuma tradicionālā forma ir *a cappella* (bez pavadījuma) daudzbalsīga kora dziedāšana, kas no korjiem prasa vairāku gadu sagatavotību, lai dziesmas atskaņojums varētu notikt augstā mākslinieciskā līmenī.

Katru kopkora dziesmu diriģē viens virsdiriģents, kas katros svētkos ir vairāki. Diriģentam ir izbūvēta speciāla zaļumu vītnēm apvīta augsta tribīne, lai koristi no visām balsu grupām var viņu saskatīt. Pēc katras dziesmas no kopkora skriešus metas bariņš dziedātāju, lai sveiktu diriģentu ar ziediem un ozollapu vainagiem.

Kora dziesma ir dziesmu un deju svētku tradīcijas pamatžanrs. Koprepertuāru katros svētkos veido tā saucamais kora dziesmu zelta fonds un jaunas speciāli šai svētku koncepcijai pasūtītas un radītas latviešu komponistu oriģināldziesmas. Augstākais novērtējums šīm jaunajām dziesmām ir to spēja iemantot dziedātāju un klausītāju mīlestību, kā dēļ šī dziesma kļūst par dziesmu svētku repertuāra klasiku. Laika gaitā šīs tautā iemīļotās dziesmas folklorizējas un gūst tautu mutvārdu daiļradei raksturīgas izpausmes – tās zina no galvas ne tikai visi Latvijas koristi, bet arī klausītāji, dziesmas tiek dziedātas ne tikai dziesmu svētku un atsevišķu koru koncertos, bet arī saviesīgos pasākumos. Piemēram, Dziesmotās revolūcijas laikā tautas stihiski izraisītās kopdziedāšanās stabilu vietu ieņēma arī dziesmu un deju svētku repertuāra tradicionālās kora dziesmas.

Koprepertuāra nezūdošā vērtība kopš pirmajiem dziesmu svētkiem ir tautasdziesmas, kuras komponistu aranžējumā kori izpilda daudzbalsīgi. Tautasdziesmas un nacionālais kormūzikas zelta fonds repertuārā ir vēl viens dziesmu un deju svētku tradīcijas autentiskuma kritērijs.

“Dziesmu karu” laureātu apbalvošana un sumināšana noslēdz dziesmu svētku gala koncertu. Oficiālajā ceremonijā tiek nosaukti skanīgākie kori un to vadītāji, kuriem uzgavilē gan svētku dalībnieki, gan skatītāji, stihiski un viņņveidīgi dziedot “Sveiks, lai dzīvo, sveiks, lai dzīvo, lai dzīvo sveiks!” Šajā laikā uzvarējušie kora dziedātāji ar ozollapu vainagiem kronē savu diriģentu un met gaisā. Tādējādi noslēguma apbalvošanas ceremonijā simboliski tiek cildināta no senseniem laikiem par vienu no augstākajiem tautas tikumiem dēvētā labā dziedātprasme.

Vispārējos latviešu Dziesmu un deju svētkus noslēdz tautasdziesma “Pūt vējiņi”, kas ir neformālā svētku noslēguma dziesma, kuru dzied ne tikai kopkoris, bet arī visa klātesošā publika, arī cilvēki, kas seko svētku tiešraidei TV vai radio. Arī šī svētkus noslēdzošā tradīcija ir uzskatāma par nezūdošu tradīcijas vērtību.

Dziesmu un deju svētkus kā savdabu nemateriālās kultūras formu raksturo arī **īpašā svētku atmosfēra**, kas veidojas ap tiem. Cerību un satraukuma pilns ir svētku

gaidīšanas laiks, prieka un jūsmas ir piepildītas svētku dienas. Svētkos galvaspilsēta pārvēršas – tā ir pilna ar cilvēkiem tautastērpos, attiecības starp cilvēkiem ir krietni vien siltākas un neformālākas, pilsētas ielās un skvēros vērojama spontāna ļaužu sadancošanās un dziedāšanās. Pēc svētku koncertiem, mājās braucot, cilvēki pacilātībā turpina dziedāt. Dziesmu svētku raksturīga iezīme ir “dziedošie tramvaji”, kas ved no un uz Dziesmu svētku estrādi. Tajos pēc kopkoncerta noslēguma klausītāji, sajukuši kopā ar dziedātājiem, turpina dziedāt tautasdziesmas visā ceļā līdz pat mājām.

Svētku norisei vienmēr ir būvētas speciālas konstrukcijas celtnes, kuras spēj ietilpināt tik milzīgu dziedātāju un klausītāju skaitu. Sākotnēji tās bija pagaidu būves no koka konstrukcijām, celtas tikai īpašajam gadījumam un pēc tam demontētas. Pēdējo pusgadsimtu Mežaparkā ir izbūvēta pastāvīga Dziesmu svētku estrāde, kurā starplaikos notiek arī citi lieli pasākumi.

Dziesmu un deju svētku tradīcija aptver dažādus tautas mākslas žanrus. Līdzās jau minētajiem – kora dziesmai un tautas dejai, jāmin arī instrumentālās mūzikas un tautas lietišķās mākslas klātbūtne svētkos, kas bagātīgi papildina svētku skaņas un vizuālo estētiku.

Instrumentālā mūzika ir bijusi visu dziesmu svētku neatņemama sastāvdaļa. Latvijā jau pirmajos svētkos piedalījās J. Bētiņa Irlavas Skolotāju semināra orķestris 32 mūziķu sastāvā. 4. svētkos pirmo reizi skanēja apvienotais orķestris ar 170 mūziķiem. No 1960. gada stabilu vietu dziesmu svētkos ieņem amatieru pūtēju orķestri, uzstājoties gan apvienotā orķestrī, gan ar savu suģestējošo saknējumu bagātinot tradicionālo dziesmu svētku gājieni.

Tautas lietišķā māksla ir vēl viens tautas mākslas žanrs, kura attīstība Latvijā cieši savijusies ar dziesmu un deju svētku tradīciju. Visspilgtāk šī žanra klātbūtni raksturo tautastērps, kas ir neatņemama svētku tautiskā un simboliskā tēla sastāvdaļa. Jāuzsver ir pārģērbšanās simboliskā nozīme, kas saistīta ar katra individuālo pašidentificēšanos un savas nacionālās piederības paušanu. Apzinoties šīs tautastērpa simboliskās funkcijas un lai uzturētu dzīvu tautiskā apģērba veidolu, kopš 8. dziesmu svētkiem tiek organizētas tautastērpu skates, kurās godalgo etnogrāfiski precīzāk atveidoto tērpu autorus.

Kori

Ar koru dziedāšanu Latvijā nodarbojas apmēram 14 000 cilvēku. Kori kā amatierkolektīvi darbojas gandrīz katrā Latvijas ciemā, pagastā, pilsētā. Lielākās apdzīvotās vietās un pilsētās organizēti vairāki kora kolektīvi. Koru var diferencēt pēc to sastāva (sieviešu, vīru, jauktie un kamerkori) un vecuma (bērnu, jauniešu, senioru kori).

Labākie kori tiek noteikti pēc kora skatēm, kuru mērķis ir pārbaudīt kora sagatavotību svētkiem (koprepertuāra apguvi), veicināt kora mākslinieciskā līmeņa paaugstināšanu, stimulēt un aktualizēt kora darbību u.c. Pēdējās skates, kurās piedalījušies 300 Latvijas kora kolektīvu, notika 2001. gadā pirms dziesmu svētkiem “Rīgai 800”. Tajos visaugstākos rezultātus ieguvuši šādi kori:

1. Sieviešu koris “Dzintars”, Rīga (Aira Birziņa)
2. Jauniešu koris “Balsis” (Agita Ikauniece, Ints Teterovskis)
3. Dobeles rajona Skolotāju koris “Sidrabe” (Jānis Zirnis)
4. Rīgas valsts 1.ģimnāzas koris “Kamēr...” (Māris Sirmāis, Ainārs Rubiķis)
5. RTU vīru koris “Gaudeamus” (Ivars Cinkuss)
6. Jauniešu koris “Ezerzeme”, Rēzekne (Anda Lipska, R. Salmiņš, Ē. Čudars)

7. Daugavpils LKC jauktais koris "Daugava" (Jevgeņijs Ustinskovskis)
8. Tukuma rajona skolotāju koris "Vanema" (Romāns Vanags)
9. Rīgas Latviešu biedrības sieviešu koris "Ausma" (Jānis Zirnis)
10. Jauniešu koris "Sonore", Rīga (Mārtiņš Ozoliņš)
11. Jauktais koris "Valmiera" (Guntars Ķirsis)
12. Rīgas Valsts 1. ģimnāzijas meiteņu koris "Sapnis" (Iveta Rīsmāne, Baiba Danovska)
13. Kamerkoris "Fortius", Rīga (Māra Marnauza)
14. Sieviešu koris "Rasa", Ogre (Aira Birziņa)
15. Kamerkoris "Mītava", Jelgava (Agija Pizika)
16. Rīgas pareizticīgo kamerkoris "Blaģovest" (Aleksandrs Brandavs, Aigars Merijs-Meri)
17. Cēsu pils koris (Marika Austruma)
18. Baldones jauniešu koris (B. Kalniņa)
19. Ogres pilsētas jauktais koris "Ogre" (Jānis Zirnis)

Dejas

1998. gada dziesmu un deju svētkos deju kolektīvu skaits Latvijā bija 825, dalībnieki – 19 672, svētkos piedalījās 444 deju kolektīvi, dalībnieku skaits – 10300.

Labākie kolektīvi:

- VEF Kultūras pils TDA "Rotaļa" (Aija Baumanē)
 - Latvijas Universitātes TDA "Dancis" (Rolands Juraševskis)
 - Tautas deju un mūzikas kluba "Liesma" TDA "Liesma" (Imants Magone)
 - Rīgas Tehniskās universitātes TDA "Vektors" (Uldis Šteins)
 - Rīgas KN "Draudzība" JDK "Zalktis" (Arta Melnalksne)
 - Daugavpils universitātes TDA "Laima" (Elmārs Belinskis)
 - Rīgas TDA "Gatve" (Gunta Raipala)
 - RKTMC "Mazā ģilde" TDA „Līgo” (Jānis Purviņš)
 - RKTMC "Mazā ģilde" bērnu TDA "Dzintariņš" (Olga Freiberga)
 - VEF Kultūras pils bērnu TDA "Zelta sietiņš" (Baiba Šteina)
 - Jelgavas KN TDA "Lielupe" (Elita Simsonē)
 - Rēzeknes KN DK "Dziga" (Inga un Ilmārs Dreļi)
 - Rīgas TDA "Teiksma" (Jānis Ērglis)
2. Horeogrāfi un spilgtākās dejas, kas visvairāk dejotas deju svētkos:
- tautas dejas – *Andžiņš, Jandāliņš, Gailītis, Zvejnieciņš, Plaukstiņpolka, Pērkoņdancis, Metieniņš, Ačkups, Sudmaliņas.*
 - Jēkabs Stumbris – *Jautrais pāris, Maģais dancis*
 - Milda Lasmanē – *Dvieļu deja.*
 - Harijs Sūna – *Audēju deja, Piebaldzēni.*
 - Arvīds Donass – *Garais dancis, Visi ciema suņi rēja.*
 - Vilis Ozols – *Klabdancis, Spriguļu sišana.*
 - Alfrēds Rūja – *Sarabumbals*
 - Ingrīda Saulīte – *Latviešu pāru deju svīta.*
 - Alfrēds Spura – *Diždancis.*
 - Imants Magone – *Alsungas polka, Mīklu minēšana.*
 - Aija Baumanē – *Plācenītis, Alsuņģietis.*
 - Uldis Žagata – *Jautrās dzirnavas, Es mācēju danci vest.*

Pūtēju orķestri

1998. gada dziesmu svētkos piedalījās 1720 mūziķu.

Labākie kolektīvi un to diriģenti

PO "Auseklītis"	Haralds Bārzdīņš
Ogres KN PO "Horizonts"	Vilis Kokamegi
PO "Jelgava"	Juris Kaufelds (līdz 1999.)
Rīgas TU PO "SPO"	Māris Martinsons
PO "Ventspils"	Valentīns Vinokurovs
PO "Vecauce"	Arnolds Sabulis
PO "Smiltene"	Pēteris Vilks
PO "Talsi"	Jānis Smilgs
PO "Balvi"	Egons Salmanis
Jelgavas LU PO	Raitis Ašmanis
Siguldas ģimnāzijas PO	Andris Muižnieks
Jāz. Mediņa MS PO	Valdis Lastovskis
Lielvārdes PO "Šīriuss"	Jānis Ābols
Madonas KN PO	Andrejs Cepītis

Tautas lietišķā māksla

Labākie kolektīvi

1. Tautas lietišķās mākslas studija (TLMS) "Latgale", vadītāja Lilija Zeiļa, keramika,
2. TLMS "Rēzeknes apriņķa pūdņiki", vadītājs Pēteris Ušpelis, keramika,
3. TLMS "Dzintars", vadītāja Anita Kovjazina, dzintara apstrāde,
4. TLMS "Kursa", vadītāja Ilma Rubene audumi,
5. TLMS "Rīdze" vadītājs Māris Maniņš, audumi,
6. TLMS "Plastika", vadītāja Džeima Kriķe, ādas mākslinieciskā apstrāde,
7. TLMS "Zīle", vadītājs Jānis Keiselis, metālkalumi,
8. TLMS "Kalvis", vadītāja Valda Kestnere, rotu kalšana,
9. TLMS "Tīne", vadītāja Edīte Laiviņa, pinumi,
10. TLMS "Ķocis", vadītāja Austra Rumbeniece, pinumi,
11. TLMS "Dzīne", vadītāja Betija Strautniece, kokgriešana
12. TLMS "Atkalnis", vadītāja Baiba Balode, rokdarbi.

Svētku ilgspēja balstās uz šādiem faktoriem:

1. Attīstīta vietējā un novadu kultūra un infrastruktūra, kas to veicina. dziesmu un deju svētki ir visaptveroši visas tautas svētki, kuros piedalās visi Latvijas novadi, tādējādi svētkos atspoguļojas esošā situācija vietējā kultūras attīstībā.
2. Plaša amatierkolektīvu kustība. Svētku masveidība un kvalitāte turas uz tūkstošiem pašdarbnieku brīvprātīgu darbu un gatavību ziedot noteiktu savas dzīves laiku un enerģiju tautas mākslai.
3. Katra indivīda personīgā motivācija. Vēlme piedalīties dziesmu svētkos visos laikos ir bijusi viena no spēcīgākajiem kopdziedāšanas attīstības faktoriem visu dziesmu svētku pastāvēšanas laikā. Tā ir arī iespēja pašapliecināties kolektīvā mākslinieciskā darbībā.

4. Tradīcijas ilgtspēju ietekmēja arī ārējie sociālpolitiskie apstākļi. Dziesmu svētki vēsturiski kalpojuši kā nevardarbīga protesta forma un kā iespēja apliecināties kā vienotai nācijai.
5. Mākslinieciskā ziņā dziesmu svētku tradīcijas dzīvotspēja saistīta ar tās prasmi apvienot pretstatus. Dziesmu svētku pastāvēšanas ķīla šajā kontekstā ir tautas tradicionālās kultūras un laikmetīgās kultūras mijiedarbības respektēšana.
6. Stabila muzikālās izglītības sistēma, kurai pamati likti jau 19. gadsimta pirmajā pusē, kad Latvijā tika pieņemts likums, ka visiem skolotājiem ir jābūt muzikāli izglītotiem un jāmeklē kāds mūzikas instruments. Muzikālās izglītības programmas iekļaušana vispārējās izglītības sistēmā nodrošina līdzdalībai dziesmu svētkos nepieciešamo prasmju izkopšanu.
7. Tradīcija balstās uz nepārtrauktu procesu un pasākumu sistēmu. Kad vieni svētki ir beigušies, tiek uzsākta gatavošanās nākošajiem svētkiem. To starplaikā notiek dažādi ar svētku tradīciju saistīti pasākumi: novadu un reģionālās skates, tautas deju kolektīvu sadancošanās, koru un orķestru salidojumi. Tiek veidots nākamo svētku repertuārs, tiek veikts nepieciešamais organizatoriskais darbs svētku sagatavošanai.

Nemot vērā sabiedrībā notiekošās straujās pārmaiņas, it īpaši izmaiņas tradicionālajā vērtību sistēmā un ieradumos, urbanizācijas procesus valsts un sabiedrības attīstībā, līdzekļu trūkumu dziesmu un deju svētku tradīcijas saglabāšanai un attīstībai, pastāv šis tradīcijas izzušanas risks. Tīrās komerc kultūras invāzija, globalizācija un nacionālās kultūras nespēja tam pretoties ir minami kā lielākie draudi šīs tradīcijas tālākai attīstībai. Pēdējos gados pārmaiņas skārušas arī izglītības sistēmu, kur muzikālā izglītība ir zaudējusi savu lomu, skolās strauji samazinās bērnu un jauniešu koru skaits. Jāpiezīmē, ka nevienā no trim Baltijas valstīm nepastāv likumdošanas sistēmas, kas šo tradīciju aizsargātu un veicinātu. Tāpat arī netiek veikts sistemātisks darbs pie šīs tradīcijas dažādo izpausmju apkopošanas, dokumentēšanas un pētīšanas. Šo unikālo Baltijas valstu nacionālās kultūras parādību būtu iespējams saglabāt un attīstīt, apvienojot visu Baltijas valstu un to iedzīvotāju pūles, kā arī iegūstot šīs tradīcijas starptautisku atzinumu.

“Latvijai ir unikāla gadsimtu pieredze savas identitātes saglabāšanā ar dziesmas palīdzību. Vārds “dziesma” latviešu valodā ir ļoti ietilpīgs. Tas saistās ar vārdiem dzimt un dzīvot. To lieto arī kā sinonīmu vārdam kultūra. Bieži tiek lietoti jēdzieni dziesmu vara un dziesmu gars. Tajos sablīvēta informācija par gadsimtiem ilgu garīgu cīņu pret fizisku un morālu vardarbību. Tāpēc dziesmu svētki nav tikai dziedāšanas svētki. Šajos svētkos svin Dziesmas, Kultūras, Gaismas uzvaru pār destruktīvo. Pricējas par vishumānāko cīņas ieroci pasaulē – par Dziesmu.” (Māra Zālīte, dzejniece, 1993)

Dziesmu un deju svētku tradīcijas kā cilvēces radošā gara pieminēja unikālo vērtību nosaka gan šo svētku milzīgais mērogs un masveidība, gan to mākslinieciski savdabais raksturs un izpausmes formas. Baltijas valstu vēsturē dziesmu un deju svētki ir iegājuši kā vienīgais pasākums, kas visos nācijai izšķirošajos brīžos ir spējis vienot. No visas Latvijas un ārvalstīm, kur vien dzīvo latvieši, svētki ir kopā pulcējuši izklaidēto tautu, nepieļaujot tai izšķīst un pazust svešā kultūrā.

Svētku masveidību raksturo šādi skaitļi: 1990. gadā XX. Vispārējos latviešu Dziesmu un X Deju svētkos piedalās 35 438 dalībnieki, no tiem kopkorī 20 399, apvienotajā deju kopu sniegumā – 10116, apvienotajā pūtēju orķestrī – 2062. Ārzemju latviešu amatiermākslu pārstāvēja 28 kori un tautas deju kolektīvi – kopā 841 dalībnieks.

Dziesmu svētku modeļa īpatnību un burvību raksturo šo svētku būtība, kas ir tautas tradicionālās kultūras un sava laika specializētās mūzikas kultūras neparasta, pretrunīga vienība jeb sakausējums. Daudzo publisko svētku, karnevālu, festivālu vidū, kādi vien mēdz būt plašajā pasaulē, dziesmu un deju svētki pieder pie tā svētku tipa, kas no vienas puses ir tautas svētki, kam raksturīga folkloras klātbūtne repertuārā, etnogrāfisks stils tērpos un noformējumā, līksma un brīva dalībnieku reprezentēšanās, bet no otras puses dziesmu un deju svētki ir amatierkolektīvu, diriģentu un komponistu mākslinieciski augstvērtīga un apzināta darbība. No tradicionālajiem festivāliem, kuros tiek demonstrēta katra kolektīva individualitāte, dziesmu un deju svētkus atšķir tiem raksturīgais kopdarbs.

Koprepertuārs ir šo svētku unikālā vērtība – mugurkauls, kas ļauj veidot vienotu priekšnesumu kā daudz balsīgu mākslas darbu. Tādējādi kopējā mākslas radīšanas brīnumā apvienojas visi sociālie slāņi, bērni un vecāki, amatieri un meistari. dziesmu svētkos rezumējas koru, deju kolektīvu, orķestru, lietišķās mākslas studiju ikdienas darbs, kas lielākajai daļai dalībnieku ir relaksācijas un sevis pilnveidošanās process visa mūža garumā. Apvienojot kopējā priekšnesumā Latvijas novadus, svētku tradīcija aizsniedz līdz vistālākajām Latvijas nomalēm, ietekmējot tur garīgās kultūras vides veidošanos.

No kvalitātes viedokļa dziesmu un deju svētku fenomēns ir saistīts ar augstvērtīgu māksliniecisku kopdziedāšanu, kas to atšķir no jebkura cita sadzīvē pastāvoša masu kopdziedāšanas akta. Dziesmu svētku repertuāru veido muzikāli izvērsta, izsmalcināta un tehniski grūti izpildāmas kompozīcijas.

Dziesmu svētki gadu gaitā ir radījuši savu īpašo Dziesmu Bībeli. Apzinot gan Latvijas, gan latviešu emigrācijas dziesmu svētkos skanējušās dziesmas, var secināt, ka svētku repertuārā kopumā ir bijuši pārstāvēti 80 latviešu komponisti un atskaņotas aptuveni 400 dažādas latviešu komponistu oriģināldziesmas un tautasdziesmu apdares. Visos laikos repertuāru raksturo tautasdziesmu klātbūtne.

Kā mākslinieciskās kopdziedāšanas forma dziesmu svētki nozīmē kaut ko vairāk par tīri muzikālu aktu. Tas drīzāk ir ļoti piesātināts garīgās dzīvošanas laiks, kurā tauta ir piesaistīta savai identitātei un vienlaikus rada tādu kā ideālu nācības modeli.

Svētki ar savu pozitīvās garīgās enerģijas koncentrāciju ir kā svētbūris, kā forma sakaru dibināšanai ar augstāko jēgu. Sintezējoties dažādiem svētku izpausmes līdzekļiem – formai, krāsai, skaņai, ritmam, arī smaržai un garšai – veidojas īpašs svētku sakrālais telplauks.

Līdz 21. gadsimta sākumam dziesmu svētku tradīcija pilnībā ir izkristalizējusi vairākus elku skaņdarbus. Tieši tāpat kā dabā mūsu senčiem pastāvēja elku liepa vai elku ozols, dziesmu svētki meklē savas simboliskās dziesmas. Bez tām svētki gan no dziedātāju, gan no klausītāju puses tiek uztverti kā nepilnīgi. Izšķiroši šeit ir ētiskie un rituālie motīvi, līdz ar to dziesmai un dziedāšanai kļūstot par sava veida lūgšanu. Tādējādi dziesmu svētkos ir saglabāties senatnes raksturīgais tradicionālais svētku uzdevums – attīrīšanās, atdzimšanas un atjaunošanās process, kas pielīdzināms mitoloģiskajai pasaules dzimšanai no haosa.

Kultūras izpausmes saknes attiecīgās sabiedrības kultūras tradīcijā vai kultūras vēsturē.

Šī tradīcija dziļi sakņojas tautas kultūrā un vēsturiski ir cieši savijusies ar Baltijas tautu liktenstāstu, kas atspoguļojas gan svētku attīstības gaitā, gan svētku programmās.

Tradīcijas izcelšanās vēsture aizved mūs atpakaļ uz neseno pagātņi un vēstures notikumiem 19., 20.gadsimta Eiropā un vienlaikus saista ar gadsimtiem ilgušām kopdziedāšanas tradīcijām Baltijas tautu senatnē un cilvēces vēsturē kopumā. Baltijas tautām dziedāšanas tradīcija kalpojusi kā tautas atmiņas vienojošais elements un tradicionālo vērtību pārmantošanas līdzeklis.

Dziesmu svētkiem Baltijas valstīs kultūras vēstures literatūrā ir atrodami prototipi 19. gadsimta Rietum un Centrāleiropā.

Dziedāšanas svētku pirmsākumi 19. gadsimta pirmajā pusē iezīmējas Šveices, Vācijas un Austrijas amtierkoru radošās darbības praksē. Pirmie dziesmu svētki mūzikas vēsturē notika 1825. gada 4. augustā Šveicē (Špeiherē un Fēgelnsegā). Tos rīkoja Apencelles dziedāšanas biedrība, līdzdarbojoties Šveices Mūzikas biedrībai. Tiem sekoja vācu dziesmu svētki 1827. gadā Plohingenē (Vitembergā; 200 dalībnieku), 1828. gadā Eslingenē ar 500 dalībniekiem utt. 40. un 50. tajos gados dziesmu svētku kustība Šveicē un Vācijā ievērojami iet plašumā ar tādiem pasākumiem kā 1843. gada Cīrihes dziesmu svētki, 1845. gada pirmie vācu dziesmu svētki Virzburgā, 1847. gada Vispārējie vācu dziesmu svētki Lībekā, 1851. gada dziesmu svētki Pasavā u.c. 1848.gadā Leipciga lepojās ar savu apvienotā vīru kora 5000 dalībnieku grandiozo, toreiz pasaulē vēl nekur nepieredzēto dziesmu svētku sarīkojumu. Mazāk aculiecinieku, vairāk ar tā laika avīžu (galvenokārt vācu) starpniecību, informācija par šiem sarīkojumiem nonāca arī līdz Baltijai.

Šajā laikā Baltijas valstīs elitārā kultūra bija attīstīta tikai sveštautu varai. Tā kā Baltijas telpā darbojās samērā daudzas vācu vīru kora dziedāšanas biedrības, 1861. gada vasarā Rīgā izskanēja pirmie Baltijas vācu dziesmu svētki, kuros piedalījās 21 koris ar apmēram 600 dziedātājiem no vairākām Baltijas valstu pilsētām – Pērnavas, Tartu, Rēveles, Klaipēdas u.c. Viņi pārliecinoši nodemonstrēja Rietumeiropā jau izkopto dziesmu svētku modeli: izskanēja garīgās mūzikas koncerts Doma baznīcā un laicīgās mūzikas priekšnesumi Rīgas dzelzceļa stacijas hallē, svētku ietvaros notika atsevišķu kora muzikālās sacensības un svētku svinīgais gājiens. Kā liecina svētku dokumenti šajos svētkos vācu vīru kora sastāvā bijuši iekļāvušies arī atsevišķi latvieši.

Pirmo Vispārējo latviešu Dziesmu svētku vēsturiskie nosacījumi meklējami arī nacionālās kora kustības attīstībā, baznīcas rituālās dziedāšanas ietekmēs un nacionālās mūzikas izglītības pirmsākumos.

Latviešu kora kustība sākās laukos, veidojoties dziedāšanas biedrībām un pirmajiem latviešu korim. Šī sakņotība lauku tradicionālajā kultūrā atšķīra latviešu dziesmu svētkus no tā sākotnējā modeļa – pilsētas sabiedrības slāņu svētki.

Nacionālās kordziedāšanas tradīcijas attīstībā sava loma bija arī baznīcai. Jau 19. gadsimta sākumā kori ir veidojušies draudžu skolās, kur līdzās ticības mācībai, lasīšanai, rēķināšanai un rakstīšanai sava vieta dota daudz balsīgai dziedāšanai korī.

Visbeidzot pirmo dziesmu svētku norise bija iespējama, pateicoties tautas izglītības attīstībai. 1839. gadā Vidzemē tika nodibināts pirmais skolotāju seminārs, kas uzsāka latviešu skolotāju sagatavošanu draudzes skolām. Šeit kā viena no pamatprasībām, lai strādātu par skolotāju, tika formulētas dziedātprasme, spēja vadīt dziedāšanu un spēlēt kādu instrumentu. 1840. gadā skolotāju seminārs tika dibināts arī Kurzemē. Šie

semināri sagatavoja daudz spēcīgu dziedāšanas skolotāju un koru diriģentu, kuri sāka organizēt pirmos latviešu korus un ieviesa tautā četrbalsīgo dziedāšanu.

Koru kultūrai paplašinoties, radās doma par apvienotu koru koncertiem, kas Latvijā pirmo reizi īstenojās novadu dziesmu dienās Dikļos 1864. gadā. Šie svētki deva pirmo organizatorisko pieredzi un palīdzēja izkopt kolektīvo dziedāšanas māku, kas veidoja ceļu uz 1. Vispārējiem latviešu Dziesmu svētkiem.

Baltijā 1. Vispārējie dziesmu svētki notika Igaunijā, Tērbatā, kas iedvesmoja arī latviešus uzsākt darbu pie pirmo vispārējo kopdziedāšanas svētku organizēšanas. Pēc neatlaidīga Rīgas Latviešu biedrības darba 1873. gadā Rīgā notiek 1. Vispārējie latviešu Dziesmu (dziedāšanas) svētki, tādējādi noslēdzot latviešu koru kopdziedāšanas tradīcijas attīstības priekšvēsturi.

Tautas kopdziedāšanas tradīcijai, kas savu spilgtāko izteiksmi guvusi Vispārējo dziesmu svētku formā, ir daudz dziļākas saknes, kas dziļi ietiecas tautas pagātnē.

Gandrīz visos ceļojumu aprakstos par seno Livoniju, vismaz sākot ar 16. gadsimtu, daudzmināta latviešu zemkopju lielā dziedāšanas dziņa. “Daudzi no tiem nododas dzejas improvizācijai, viņi dzejo tikai dziedāšanai”, rakstīja 18. gadsimta publicists A. V. Hupelis. Vācu tautības latviešu valodnieks G. F. Stenders darbā “Lettische Grammatik” teica: “Nevienas viesības, nevienas kāzas, nevieni Jāņi vai pļaujas svētki, nevienas talkas, tāpat arī darbs ar līnēm, vērpšana mājās u.c. nenotiek bez dziesmām”. Tautas dziedāšana īpaši tad sasniedzot pilnību, kad meitenes un sievas dziedot kopīgi. Turklāt daļa no tām skanējuma krāšņuma labad velkot tikai vienu patskani, tā ka bieži skanot visa apkārtnē. “Nekad mēs vācieši, pie visskaistākās mūzikas nebūsim tik ielīksmoti kā latvieši pie savām dziesmām”, domāja šis 18. gadsimta autors.

Dziedāšanu daudzina arī tautasdziesma pati. Tāpēc pirmais ievērojamais latviešu folkloras sistematizētājs Krišjānis Barons savu universālo tautasdziesmu tekstu izdevumu “Latvju Dainas” (sešos sējumos, 1894–1915) sāka ar nodaļu “Par dziesmām un dziedāšanu”. Tajā ir 1052 dziesmas, kur pateikts gandrīz viss par tautas dziedāšanas tehniku un psiholoģiju.

Arī šī:

Kur tās meitas pulkā dzied,

Tur ērģeļu nevajaga:

Cita sīki, cita resni

Ērģelēt ērģelēja. (341. daina)

Starp tautas pagātni un koru kopdziedāšanu dziesmu svētkos velkamas arī citas paralēles. Senā dziedāšana pulkā ar teicējām, locītājām un vilcējām bija īpatns daudz balsības veids, kas ļauj secināt par harmoniskās dzirdes attīstību jau mūsu senčiem.

Kad feodālo monarhiju apspiestās tautas cita pēc citas paceļ kultūras patstāvības un pašnoteikšanās karogus, senais folkloras mantojums kļūst par svarīgu nacionālā lepnuma un pilnvērtības argumentu arī latviešiem. Un, protams, par tādu kļūst senās dziesmas un dziedāšana.

Jau pirmajos dziesmu svētkos tautasdziesmas ir koru repertuāra pamats un dziedātāju vienotāja.

19. gadsimtā parādoties jaunajam kopdziedāšanas veidam – koru kopdziedāšanai, mūsu senču motivācija labi dziedāt transformējās jaunajā formā.

19. gadsimta gaitā šī tradicionālā motivācija papildinājās ar otru vēsturiskās situācijas izraisīto dzinuli, kas lika simtiem latviešu apvienoties kordziedāšanā. Tā bija nepieciešamība manifestēt savu nacionālo identitāti, stiprināt nacionālo vienotību. Kamēr citās Eiropas valstīs dziesmu svētkus aizēnoja dažādas citas nacionālās kultūras izpausmes, vienīgi Baltijas tautām šī tradīcija kļuva par vienu no svarīgākajiem identitātes simboliem.

Dziesmu svētki Baltijā nekad nav bijuši tikai māksliniecisks pasākums vai tikai visas tautas kopā sanākšana. Līdzās vokālās un tautas mākslas kulturoloģiskajai vērtībai, dziesmu svētkiem vienmēr ir bijusi liela nozīme arī nacionālajā un sabiedriskajā dzīvē.

Mūsdienās, izvērtējot dziesmu svētku daudznozīmību jeb multiplicitāti, mēs varam nosaukt šādas galvenās svētku funkcijas:

- vēsturiskā jeb politiskā funkcija;
- kultūras jeb mākslinieciskā funkcija;
- filozofiskā jeb garīgā funkcija;
- nacionāli patriotiskā funkcija;
- sociālā funkcija;
- starptautiskā funkcija.

Vēsturiskā jeb politiskā funkcija

Visa Baltijas dziesmu svētku vēsture ir nesaraujami saistīta ar Igaunijas, Latvijas un Lietuvas tautu vēsturi kopumā, un tajā iezīmējas trīs lielāki posmi. Pirmais – nacionālās pašapziņas veidošanās caur kopīgu kordziedāšanu un nacionālās kultūras izkopšanu, kas vēlāk pārauga politiskos mērķos un manifestējās ar neatkarīgu valstu dibināšanu 20. gadsimta 20. gados. Otrs posms iezīmējas ar neatkarīgo Baltijas valstu pastāvēšanu divu gadu desmitu garumā, kad dziesmu svētkiem bija liela vienojoša un pacilājoša nozīme. Visas trīs Baltijas valstis šajā laikā piedzīvo strauju ekonomisko augšupeju un kļūst par pilntiesīgiem politiskiem subjektiem starptautiskā līmenī. Dziesmu svētki šajā laikā ir Baltijas tautu kultūras organiska sastāvdaļa, tautas lolojums un lepnums, ko jau ievēro un saklausa arī Eiropa. Trešais lielais posms iezīmējas 1940. gadā ar Baltijas valstu okupāciju, kad 50 gadu garumā dziesmu svētki bija tie, kas ļāva saglabāt nacionālo un kultūras identitāti, kā arī slēptā veidā izteikt protestu pret totalitārismu un vispārcilvēcisko vērtību nonicināšanu. Pirms 15 gadiem dziesmu svētku tradīcija Baltijā uzbangoja ar jaunu spēku, izceļot tieši šo – vēsturiski politisko funkciju. Šajā laikā dziesma iegūst īpašu simbolisku nozīmi, un tai ir gan konsolidējoša nozīme, gan tā kļūst par sava veida ieroci Baltijas valstu dziesmotajā revolūcijā. Tagad ir laiks ceturtajam posmam, kad daudzi no politiskajiem argumentiem ir atrisināti un dziesmu svētkiem no ieroča jāklūst par sava veida aizsargvairogu pret subkultūras ietekmi un globalizācijas negatīvajiem aspektiem.

Kultūras jeb mākslinieciskā funkcija

Šī ir viena no galvenajām un spēcīgākajām dziesmu svētku tradīcijas funkcijām. Baltijas dziesmu svētki, pirmkārt, ir tautas mutvārdu un netveramās mākslas kopšanas un saglabāšanas veids, jo tautasdziesmas jeb dainas ir visu dziesmu svētku repertuāra

galvenais stūrakmens. Dziesmu svētku tradīcija ir ļāvusi kopt un attīstīt arī katras valsts lietišķo un tautas mākslu, un šeit īpaši būtu jāizceļ nacionālo tautastērpu darināšanas un nēsāšanas tradīcija. Treškārt, dziesmu svētki ir spilgts apliecinājums tam, ka kordziedāšana izveidojusies par visrūpīgāk kopto muzikālās pašdarbības veidu gan Latvijā, gan Igaunijā, gan Lietuvā.

Pateicoties tieši dziesmu svētku tradīcijai, Baltijas valstīs ir plašs mūzikas skolu tīkls, tik liels bērnu un jauniešu, kā arī amatieru koru skaits, kādu var sastapt reti kurā pasaules valstī. Pateicoties šai tradicionāli spēcīgajai muzikālai izglītībai, no Baltijas valstīm nāk daudzi talantīgi un starptautiski plaši atzīti komponisti, mūziķi un dziedātāji. Šodien brīvā tirgus apstākļos visās Baltijas valstīs ir īpaši jāpārdomā, kā atrast finansējumu, lai turpinātu attīstīt visaptverošu bērnu un jauniešu muzikālo izglītību; kā atbalstīt un turpināt kopt tautas mākslas tradīcijas un amatieru kolektīvu darbību.

Filozofiskā jeb garīgā funkcija

Dziesmu svētki līdzās to vēsturiskajai un kultūras funkcijai uzskatāmi arī par visu trīs tautu garīgo vērtību lielāko krātuvi, par vērtību sistēmas mugurkaulu un nacionālās filozofijas nozīmīgu avotu. Līdzās rūpēm par nacionālo kultūru un valodu, 19. gadsimta beigās raksturīgas arī ar krasu nacionālās izglītības attīstību visās trijās Baltijas valstīs. Dziedātāju kopas un kori bija ne vien vieta kopīgai dziedāšanai, bet arī literārām un politiskām diskusijām, kas vēlāk izvērtās domu apmaiņā par zinātnes un filozofijas jautājumiem, kur tika samēroti baltiešu un sveštautībnieku jeb kolonistu uzskati, un tika veidoti pamati jaunam pasaules redzējumam. Vienlaikus dziesmu svētki ir bijis sava veida rupors tām garīgajām vērtībām, kas atrodamas latviešu, igauņu un lietuviešu folklorā, nacionālajos eposos un šo tautu dzīvesziņā. Tie ir bijuši humānisma un tautas dzīvās ētikas tālāknēsēji. Pirmajā un otrajā vēstures posmā dziesmu svētku repertuārā vienmēr liela loma bijusi arī garīgajai mūzikai, kas Baltijas tautas vienojusi ar visas pasaules garīgajām, īpaši kristīgajām vērtībām, un šo tradīciju tagad nolemts atjaunot un turpināt.

Nacionāli patriotiskā funkcija

Kā jau minēts, dziesmu svētku tradīcija un tās funkcijas patiesībā ir vienots veselums jeb šo funkciju savdabīgs, nešķirams kopums. Tradīcijas īpatnība slēpjas tieši veidā, kādā Baltijas valstīs, kas gadsimtiem ilgi dzīvojušas līdzīgā ģeopolitiskā situācijā, dziesmu svētki iemiesojuši visu šī reģiona tautu nacionālo un kultūras identitāti. Cīņa par pašnoteikšanās tiesībām, valstiskās neatkarības zīmēm – nacionālo karogu, nacionālo himnu – un latviskās, igauņiskās un lietuviskās kultūras identitāti – tas viss izpaudies dziesmu svētku tradīcijā. “Dziedātāju tautas” – tā reizēm jokojot saka par Igauniju, Latviju un Lietuvu. Un šajā jokā slēpjas liela daļa patiesības. Dziesmā baltieši vienmēr centušies ielikt ko vairāk par vārdiem un mūziku – arī dzimtenes mīlestību, kopības sajūtu un lepnumu par savu tautu un valodu. Dziesma vienmēr apliecinājusi arī cieņu pret savas zemes vēsturi, prieku par tās dabas skaistumu – par mežiem un jūru, un par ilgām pēc tēva mājas. Kā citas tautas lepojas ar saviem simboliem, tā baltiešiem viņu patriotisma avots vienmēr ir bijusi dziedāšana. Un tas ir ļāvis labāk izprast arī citu tautu garīgos ideālus un citu tautu nacionālo kultūru īpatnības.

Sociālā funkcija

Dziedātgrība un dziedātprasme Baltijā ir nozīmīgs komunikatīvais faktors. Visumā ziemeļnieciskais baltiešu raksturs vienmēr ir izpaudies arī šo tautu komunikācijas īpatnībās. Taču dziesma palīdzējusi veidot ceļu uz atvērtību, uz dialogu un sabiedrības integrāciju. Dziesma ir palīdzējusi panākt saprašanos dažādu paaudžu vidū, sakausēt dažādu, palaikam atšķirīgu Baltijas valstu novadu tradīcijas un īpatnības vienā veselumā. Dziesmu svētki savā kulminācijas brīdī ir raduši izlīdzinājumu gan starp atšķirīgām sociālām, gan etniskām grupām. Dziesmu svētku sabiedriskā loma joprojām ir ļoti augsta, un tādai tai vajadzētu saglabāties arī turpmāk. Šeit jāuzsver, ka dziesmu svētki visās Baltijas valstīs ir ciklisks process, kas vienmēr mobilizējis dažādas sabiedrības grupas un veicinājis to sadarbību. Mērķtiecīga darbība, gatavojoties kārtējiem dziesmu svētkiem nekad nav bijusi tikai dziesmu svētku dalībnieku "lieta". Tajā iesaistītas dalībnieku ģimenes, vietējās pašvaldības, dažādas kultūras un valsts iestādes. Dziesmu svētku tradīcija arī nekad nav bijusi tikai "koncerts", kurā klausītāji un skatītāji ir dalītas vienības. Piedalīšanās jeb līdzdalības apziņu sajūt praktiski ikviens, kurš svētku laikā atrodas konkrētajā zemē. Vienlaikus tradīcijas dzīvotspēju nodrošina arī tās spēja mainīties un integrēt sevī tos procesus, kas notiek sabiedrībā kopumā. Mainoties individuālajai dzīves kvalitātei, pieredzei un sabiedrības ideāliem, līdzī mainās arī dziesmu svētku tradīcija, un šajā ziņā Baltijas valstīs tās šobrīd atrodas krustcelēs.

Starptautiskā funkcija

Kad Latvijā, Igaunijā vai Lietuvā kāda māte savam bērnam dzied pirmo šūpuļdziesmu, viņa patiesībā māca tam vienu no skaistākajiem veidiem, kā sazināties un saprasties ar apkārtējo pasauli. Dziesmu svētku brīnums jeb fenomēns nav iedomājams kā atšķirta, dažās valstīs piekopta šauri nacionāla tradīcija. Dziesmu svētku tradīcija ir viens no labākajiem piemēriem lietu un parādību kopsakaram; garīgo un vispārcilvēcisko vērtību visuresamībai. Runājot par dziesmu svētkiem Baltijā, nedrīkst nepieminēt, ka kopādziedāšanas tradīcija šeit ienāca no Eiropas – no Šveices un Vācijas – un tikai gadu gaitā transformējās savdabīgā nacionāli mākslinieciskā rituālā. Jau daudz vēlāk no nacionālajiem Igaunijas, Latvijas un Lietuvas dziesmu svētkiem izauguši kopējie Baltijas studentu Dziesmu svētki, vēl vēlāk – pēc baltiešu iniciatīvas – arī kopīgie Ziemeļvalstu un Baltijas valstu dziesmu svētki. Jau daudzus gadus dziesmu svētku pasākumus kuplina viesu kolektīvi no dažādām Eiropas un pasaules valstīm. Šobrīd unikālā Baltijas valstu Dziesmu svētku tradīcija atkal kļūst par Eiropas un visas pasaules kultūras sastāvdaļu. Mums visiem jāpalīdz saglabāt tās autentiskumu un vienlaikus tā jānes tālāk kā visas cilvēces garīgā mantojuma sastāvdaļa.

Lai dziesmu un deju svētku pasākumi kļūtu par mākslinieciski augstvērtīgu kolektīvu izpildījumu/sniegumu milzīgs organizatoriskais darbs, kas prasa izcilas prasmes veidot un režisēt masu pasākumus, nodrošinot tam nepieciešamos tehniskos un materiālos līdzekļus, ir jāapvieno ar katra svētku dalībnieka individuāli attīstāmajām dziedāšanas, dejošanas vai muzicēšanas prasmēm.

Svētku dalībnieku dziedātprasme balstās uz vispārējo izglītības sistēmu, kurā mūzikas izglītības programmas gadiem ilgi ietvēra prasību no pirmajiem skolas gadiem attīstīt

katra bērna un jaunieša harmonisko dzirdi, mūzikas nošu zināšanas un pamatprasmes dziesmu, mūzikas apguvē pēc notīm, kā arī ritma izjūtas izkopšanu.

Kopdziedāšana kā muzicēšanas forma prasa izkopt katra kora dalībnieka spējas piedalīties daudz balsīga mūzikas skaņdarba izpildīšanā, bez vai ar mūzikas pavadījumu. Šīs daudz balsīgās, reizēm 4–10 balsīs, izpildītās kopdziedāšanas sarežģītākā forma ir *a cappella* dziedājums. Uz dziesmu svētku lielās estrādes, kas noslēguma koncertā kopā pulcē līdz pat 20000 dziedātāju, kuru kopdziedāšanas lielākais izaicinājums ir šīs niansēti sarežģītās muzicēšanas formas apvienojums ar milzīgo dziedātāju skaitu.

Liela loma mākslinieciski augstvērtīgā priekšnesuma radīšanā ir svētku virsdiriģentiem, kas demokrātiski tiek izvēlēti pirms katriem svētkiem, ņemot vērā to vadīto koru kolektīvu sasniegtos rezultātus attiecīgajā laika periodā. Tūkstošiem dziedātāju liela kopkora diriģēšana, lai dažreiz pat ļoti sarežģītu muzikālo kompozīciju pārvērstu mākslinieciski baudāmā daudz balsīgā skaņās un ritma harmonijā, prasa no virsdiriģenta izcilas spējas, prasmi un pieredzi. Liela nozīme ir diriģenta personīgai harizmai, kas uz sevi spēj koncentrēt visu dziedātāju uzmanību.

No organizatoriskā viedokļa svarīga ir kopkora pareiza izveidošana, izvietojot dalībniekus pa balsu grupām.

Dejotprasmē – deju lieluzvedumā individuālās katra dejotāja prasmes, kas izkopjamas gadiem ilgstošā brīvprātīgā mēģinājumu darbā, tiek izmantotas deju uzveduma mākslinieciskās koncepcijas īstenošanā.

Katrā dejā dejotāji kopīgi izdejo deju ornamentus, kas kustībā nomaina viens otru, veidojot savdabīgu skaņas, ritma, kustības un estētisko tēlu nepārtrauktu kustību.

Deju lieluzvedumos katram tā dalībniekam, lai tas iekļautos kopējā kustības radītā ornamenta veidošanā ļoti labi jāprot latviešu tautas deju soļi: polka, galops, trīssolis, palēciens u.c. Jābūt labai ritma izjūtai, orientācijai telpā, kā arī dažkārt vairākas stundas ilgstošā programma un īpaši gatavošanās tai prasa labu fizisko un garīgo sagatavotību, kas iegūstama un saglabājama tikai gadiem ilgi apmeklējot mēģinājumus.

Tomēr, lai kādi tehniskie līdzekļi laika gaitā tiktu izmantoti pasākuma skaņas, ritma un estētiskā tēla bagātināšanai, svarīgi ir uzsvērt, ka dziesmu un deju svētku tradīcijas galvenais instruments ir tautas balss, kurā saplūdušas dažādu dzimumu, paaudžu, sociālo un arī etnisko grupu balsis no visiem (Latvijas) novadiem un pasaules vietām, kur vien dzīvo latvieši.

Vispārējie dziesmu un deju svētki šodien ir vairāku dienu notikums (3 dienas līdz vienai nedēļai), kuru veido vesels pasākumu komplekss, kurā tiek demonstrēta nacionālās kultūras izpausmju daudzveidība: koncerti, izstādes, izrādes u.c. Nemainīgie svētku norises elementi ir saglabājušies no tradīcijas pirmsākumiem, un tie ir koru sacensība, svētku dalībnieku gājiens, koru kopkoncerts, deju lieluzvedums un galā koncerts ar laureātu godināšanu.

Dziesmu svētku tradīcijas unikalitāte slēpjas tās spējā mainīties un attīstīties līdzī laikam, kā savu kodolu saglabājot šīs svētku autentiskās vērtības.

Visos laikos dziesmu svētki ir bijuši ietvars, kurā līdzās tautas gara mantojumam dzimst jaunrade. Dziesmu svētku tradīcijai nav raksturīgs sastindzis konservatīvisms. Saglabājot nacionālo kultūru stabilizējošo funkciju, tie vienlaikus ir atvērti sava

laikmeta novatoriskajām idejām un formām. Precīzi šo tradīcijas mainību raksturojis maestro Imants Kokars “Dziesmu svētki izaug...”

Dziesmu svētku tradīcija izaug arī no šo svētku daudzo tūkstošu dalībnieku ilggadējā brīvprātīgā darba un gatavības ziedoties dziesmai, mūzikai un dejai.

Dziesmu svētki ir nepārtraukts process. Gatavošanās nākamajiem sākas gandrīz tūlīt pat, kad iepriekšējie svētki ir beigušies. Tiesa gan, kopējā amatieru koru kustībā ir vērojams cikliskums. Pēc svētkiem ir zināms dalībnieku kritums, bet pirms svētkiem – pieplūdums. Šobrīd Latvijā dažādos amatieru kolektīvos: koros, tautas deju grupās, pūtēju orķestros, lietišķās mākslas kolektīvos u.c. darbojas ap 71 000 dalībnieku, no tiem dziesmu un deju svētkos piedalās aptuveni puse. Lielākais dalībnieku skaits bija 1990. gada XX Vispārējos latviešu Dziesmu un X Deju svētkos, kas sakrīta ar valstiskās neatkarības atjaunošanas laiku – 35 438 dalībnieki (no tiem korī – 20 399). Pēdējos Vispārējos dziesmu un deju svētkos, kas notika 1998. gadā, kopējais dalībnieku skaits bija 28 864. Deju svētkos parasti piedalās nedaudz pāri pa 10 tūkstošiem deju grupu (dalībnieku skaitu ierobežo stadiona lielums, kurā svētki notiek). Vienlaikus jāuzsver, ka dalībnieku skaitu nosaka ne tikai estrādes vai stadiona ietilpība, bet arī mākslinieciskie kritēriji – svētkos piedalās labākie, kas stimulē pilnveidoties.

Dziesmu svētku sagatavošanas un norises procesu var iztēloties kā piramīdu, kuras pamatni veido daudzie amatieru kolektīvi, kas darbojas visā Latvijā, pat mazos pagastos, un kuros iesaistās aktīvākā vietējās sabiedrības daļa. Iesaistīšanās koros un deju grupās notiek uz brīvprātības pamata. Cilvēki to izvēlas kā brīvā laika pavadīšanas veidu. Praktiski ikviens Latvijas iedzīvotājs, kuram ir vēlšanās piedalīties, var savas dzīves vietas tuvumā atrast kādu kori vai deju grupu, kurā darboties. Lai arī liela daļa amatieru kolektīvu darbojas pilsētās, tieši laukos šai kustībai ir īpaša nozīme. Koris un deju kolektīvs, kā arī lietišķās mākslas studija ir vietējās kultūras dzīves pamatsūniņas, kur cilvēks var sevi atbilstoši savām vēlmēm radoši izteikt. Dziesmu svētki zināmā mērā pat strukturē visu vietējo garīgo dzīvi. Cilvēki dzīvo no vieniem svētkiem līdz nākamajiem. Amatieru kolektīvos kā sociālās mikrogrupās notiek pilnasinīga aktīva iekšējā dzīve. Sevišķi deju kolektīvos: pāri ne tikai dejo, bet nereti arī apprecas un turpina deju mūža garumā, pārejot no jauniešu deju grupas uz vidējās paaudzes un tālāk – uz veco ļaužu deju grupām. Arī koru kustībā cilvēki bieži dzied visu mūžu – no jaunības līdz sirmam vecumam. Var teikt, ka dziesmu svētki stiprina ģimenes. Tradīcija tiek nodota no paaudzes paaudzē, vecāku pēdās seko bērni. Dziesmu svētkos piedalās vienas ģimenes dažādas paaudzes.

Tā kā svētku repertuāra apgūšana prasa pamatīgu darbu, koprepertuāru kori sāk apgūt 1–2 gadus pirms svētkiem, kad kori saņem notis. Regulāri notiek koru skates. Starplaikos starp Vispārējiem dziesmu un deju svētkiem notiek dažādi mazāka mēroga pasākumi:

- pēc reģionālā principa atsevišķu novadu dziesmu dienas vai dziesmu svētki, kuros piedalās visi attiecīgā reģiona kolektīvi,
- pēc kolektīvu veidiem atsevišķi svētki vīru un sieviešu koriem, jauktajiem koriem, pūtēju orķestriem.

Katru gadu valstī notiek kāds lielāks pasākums kā pakāpiens uz lielajiem svētkiem. Laika ritumā no senās dziesmu svētku tradīcijas attīstījušies un 20. gadsimta otrajā pusē nostiprinājušies virkne citu ar dziedāšanu saistītu kultūras sarīkojumu. Blakusesībā dziesmai meklējamas latviešu deju svētku tradīcijas saknes.

Pirmie deju svētki Latvijā notika 1948. gadā. Nu jau pagājuši 54 gadi, un šie svētki pastāv līdzās dziesmu svētkiem kā plašs sazarots veselums, kas aptver visas paaudzes un visus Latvijas novadus.

1956. gadā igauņu, latviešu un lietuviešu augstskolu studenti lika pamatus Baltijas studējošās jaunatnes dziesmu svētku tradīcijai. Nosaukta par “Gaudeamus”, tā turpinās līdz mūsdienām.

50. gadu nogalē ar Latvijas vīru kora kopkoncertu tika izveidota atsevišķu kora žanru (vispirms vīru, tad arī sievietes, vēlāk zēnu) salidojumu forma.

Atdalījušies no pieaugušajiem koriem, 1960. gada vasarā Mežaparka Lielajā estrādē savu patstāvību pieteica Latvijas Skolēnu un bērnu pirmie dziesmu un deju svētki. Līdz mūsdienām tādi izskanējuši jau astoņas reizes.

Kopš 60. gadiem savu patstāvību ieguvusi Latvijas pūtēju orķestru salidojuma forma. Tagad pūtēju orķestru, kā arī lauku kapelu un kokļu ansambļu mūziķi uzstājas ne tikai kopā ar Vispārējo dziesmu svētku apvienotajiem koriem, bet labprāt muzicē arī savos regulārajos Pūtēju orķestru salidojumu koncertos.

1995.gadā likti pamati Baltijas un Ziemeļvalstu Dziesmu svētku sarīkojumam. 2002. gada vasarā tie izskanēja jau ceturto reizi, šoreiz Klaipēdā – Lietuvā.

Kāda varētu būt dziesmu svētku nākotne?

Kā atbilde šeit izskan izcilā latviešu dzejnieka un valstsvīra Raiņa vārdi: “Pastāvēs, kas pārvērtīsies”. Tradīcija sevī glabā pagātnes spēku, taču tā izvērsums allaž atkarīgs no laikmetīgas, precīzāk, vienmēr šodienīgas interpretācijas. Dziesmu svētki ir vēsturiski veidojies latviešu kopības simbols un vienlaikus dzīvs māksliniecisks rituāls, kurā tradīcijas spēks virza cilvēkus, bet cilvēki virza tradīciju.

Dziesmu svētku tradīcijas ilgspēju ir nodrošinājuši vairāki faktori.

Apziņas līmenī:

- 1) dziesmu svētku kā nacionālās identitātes stūrakmeņa nozīmīgā vieta kultūras kontekstā (kultūras sakņu un galotņu kopšana), kā arī dziesmas un šo svētku vēl aizvien augstā vērtība nacionālo vērtību skalā;
- 2) kopības, piederības un vienotības izjūta, ko šie svētki sniedz mazai nācijai, kas ir ilgstoši dzīvojuši pastāvīgas apdraudētības situācijā, kurā dziesmu svētkiem bijusi garīga patvēruma (arī garīga protesta) funkcija.

Attiecībā uz dziesmu svētkiem Latvijai ir savs vēstures inspirēts “eksperiments”, kuru ļāva īstenot trimda. Kad liela daļa tautas brīvprātīgi devās trimdā, lai izbēgtu no padomju okupācijas nestā terora, kas bija prasījis ievērojamus upurus jau pirms II Pasaules kara, tieši dziesmu svētki kļuva par to kultūras formu, kas ļāva pa visu pasauli izkaisītajai latviešu diasporai saglabāt savu kultūras identitāti, neasimilējoties vietējā kultūrā. Trimdas dziesmu svētki (pēdējie notika 2002. gada jūlijā Čikāgā, ASV) vēl pēc vairāk nekā pusgadsimta pierāda, ka šī tradīcija ir spējusi pastāvēt arī ārpus etniskās teritorijas kā vienojošs kultūras fenomens, balstoties tieši uz piederības sajūtu savai kultūrai. Turklāt šie svētki ir tikuši pilnībā nodrošināti tikai par privātiem līdzekļiem, atšķirībā no lielā valsts un pašvaldību ieguldījuma svētku norisē Latvijā. Tiesa, tagad, kad vecā trimdinieku paaudze aiziet, jaunākā arvien vairāk asimilējas (patriotiskākie trimdinieki ir atgriezušies Latvijā pēc tās neatkarības atgūšanas), tāpēc šim tradīcijas atzaram nav paredzama ilga nākotne. Turklāt kopš XX. Vispārējiem latviešu Dziesmu svētkiem ir notikusi divu paralēlu kustību atkalsavienošānās, un trimdas kora daļa piedalās visos Vispārējos dziesmu svētkos Latvijā.

Represētajai latviešu tautas daļai, kas tika izsūtīta uz austrumiem un kurai bija jānododas piespiedu trimdā bez iespējām brīvi veidot savu kultūras dzīvi, dziesmu svētku tradīciju turpināt nebija iespējams, un šī tautas daļa ir asimilējusies daudz straujāk, jaunākā paaudze praktiski vairs nepieder latviešu kultūras identitātei.

Organizatoriskajā līmenī:

- 1) izšķiroša loma ir bijusi izglītības sistēmai, kas kopš 19. gadsimta vidus nodrošināja muzikālo izglītību vispārējā skolā ar obligātu kordziedāšanu skolās un deva ikvienam skolas beidzējam nepieciešamo muzikālo prasmī, kas ļāva tālāk katram pašam brīvi izvēlēties, vai viņš grib turpināt dziedāt korī visu mūžu vai arī piepulcēties kvalificētai klausītāju auditorijai;
- 2) ilgtspēju nodrošinājusi arī valstī izveidotā un pastāvošā amatierkustības infrastruktūra, kas devusi iespēju dziedāt vai dejot, vai spēlēt u.tml. Arī valsts un pašvaldības finansiāls atbalsts amatierkustībai un svētku norisei.

Globalizācijas apstākļos un atjaunotajā neatkarīgajā valstī, kas pārgājusi uz tirgus ekonomikas pamata, dziesmu svētku tradīcijas saglabāšanai ir radušies jauni riska faktori, kas apdraud tās tālāko saglabāšanos un attīstību.

Vispārējie draudi:

- 1) globalizācija – masu kultūras standartu ietekme uz sabiedrību, izmaiņas sabiedrības vērtību sistēmā un gaumē, īpaši attiecībā uz jauno paaudzi, kas ir dzimusi un dzīvo citā kultūras telpā nekā vecākās paaudzes un kam pašizteikšanās vēlmes vietā aizvien vairāk sāk dominēt patērētājattieksme. Šī tendence visai spilgti jau izpaužas pilsētās, laukos vēl ir izdevies saglabāt lielāku nepieciešamību pēc kopsdziedāšanas;
- 2) komercializācija – svētku programmas piemērošana patērētāju gaumei, šova elementu iekļaušana svētku programmā, kora suverēnās pašizpaušmes un gribas pakļaušana šova mērķiem, svētku izviršana par festivālu: sāk izzust robeža starp ziņģu festivālu, kur unisonā dzied populāras dziesmas, un kora dziesmu kā mākslai piederīgu parādību, kas prasa īpašu prasmju izkopšanu un pilnveidošanu;
- 3) jaunās tehnoloģijas – to aizvien lielāka ienākšana svētku norises nodrošināšanā novērš uzmanību no svētku lielākās vērtības – cilvēka balss dabiskā, skaņu aparātūras nepastiprinātā un neizkropļotā iedarbības spēka.

Specifiskie draudi:

- 1) izmaiņas izglītības sistēmā – muzikālās audzināšanas stundu likvidēšana vidusskolas mācību programmā, kora stundu pārceļšana no obligātā priekšmeta fakultatīvā, neobligātā priekšmeta statusā;
- 2) tirgus ekonomikas ietekme uz amatierkustības saglabāšanu un pastāvēšanu: mainās gan sabiedrības intereses un brīvā laika pavadīšanas prioritātes, gan, no otras puses, nav nostiprināta pašvaldību un valsts atbildība par amatieru kolektīvu darbību. Pašreizējā laikposmā amatierkolektīvu darbošanās lielā mērā ir atkarīga no vietējās pašvaldības izpratnes, ieinteresētības un atbalsta, jo, kamēr valstī nav audzis iedzīvotāju ienākumu līmenis, par saviem

līdzekļiem vien vairumam no kustības dalībniekiem nav iespējams apmaksāt savu darbošanos koros, deju kolektīvos utt.

- 3) sakarā ar ļoti zemu diriģentu un kolektīva vadītāju darba apmaksu ir ievērojami krities šo profesiju prestižs. Būtisks ir diriģentu personības jautājums, jo kora diriģents ir kas vairāk par specializētu profesiju – tas ir arī tautskolotājs, sabiedrības kvalitātes cēlājs. Latvijas Mūzikas akadēmijā pēdējos gados vairs nav konkursa kordiriģentu specialitātē.